D'executie van Iustitie,

Tot onderhoudinge

vande publicke eñ christelicke vrede in Engelandt ghedaen / teghen seker oproermakers / ende aenhanghers vande Verraders ende vpanden des Rijcks / sonder eenighe vervolghinghe der seluer / om eenige questien die de Religie aengaen / gelijck by de voorstaenders / eñ de gene die haer verraderye gonstich zijn / valschelick naergeseght eñ vuytgegheuen wordt.

Ouergheset vuyt het Enghelsche.

Prouerb. 24. c. 21.

Myn kint, vreest den Heere ende den Coninck, ende en vermenght v niet met den oproerischen: Want haren onval sal onuersins ontstaen, ende wie weet wanneer allebeyder ongheluck coemt?

MIDDDELBVRGH,

By Richardt Schilders, Drucker der Staten van Zeelandt.

1584.

45
6 30
1071

MIDDELBURGH.

By Richardt Dircksz.

1578.

¶ D'executie van Iustitie, Tot onderhoudinghe vande publike eñ Christelicke vrede. &c.

HEt is altijts ende in allen Landen een ghemeyn ghebruyck gheweest / meest van allen quaet-doenders / beyde groote eñ cleyne / haere ongheschickte ende onwettelicke daden te ontschuldigen met onwaerheden ende met een verblommynghe ende bedeckinghe haerer daden (hoe snoode zy oock wesen moghen) met eenen deckmantel van eenighe andere oorsaecken die van contrarie werckinghen ofte effecten zyn: Tot sulcker meeninghe / niet alleene om straffe ende schande te ontgane / maer om te cõtinueren / te onderhouden / ende voort te varen in haere boose aenslaghen / tot ghenoechdoeninghe van hare ongeschickte ende boose lusten. Ende hoe wel het ghebruyck van alle overtreders ofte misdaders zoodanich gheweest is / nochtans vã gheene soo periculeus als van Rebellen ende Verraders van haeren wettelicken Princen / Coninghen / eñ lantschappen. Van welcke soorte / binnẽ weynigh Jaeren herwaerts / seker personen / natuerlicke ingheborene onderseten int Coninckrycke vã Engelant ende Irelandt, te noteren zyn. De welcke voor eenen seckeren tijt vuyterlicke professie ghedaen hebbende van haere ghehoorsaemheyt tegheu haere Overste Vrouwe / de Coninghinne Elizabeth, zyn des niet te min naderhandt verwerkt ende verleydt gheworden voor seker boose ghiericheden / om eerst over seckere jaren in Engelandt / ende ten anderen over wat min tijts in Irlandt / openbaere Rebellie aen te rechten / mits de wapenen aennemende / ende int veldt commende

Alle misdaders bedecken haere faulten met contrarie cauten.

Rebellen bedecken haer faulten met meest peryckel.

Rebellie in Engelant eñ Irlandt.

met hatr ghewelt onder vliegende Vendels/ teghen haere Maiestept ende haren Stadthouders/ beweghende door tastelicke leugheuen/veel slechte lieden/ om henlieden te volgen ende by te stane in hare verraderlicke daden. Ende hoewel het seer wel bekent is/dat beyde haer voornemen ende openticke actien tenderden om de Co. Maiestept afgheset te hebben van haere Croone/ ende om in haere plaetse eenen anderen die hun behaeghde / inghestelt te hebben/ daer door zy (soo zy niet terstont wederstaen gheweest en hadden) groote bloetstortinghe ende moorderije van haere Maiestepts ghetrouwe onderzaten souden aenghericht/ ende haer natuerlick Vaderlandt ghantsch verdoruen hebben. Nochtans waeren zy (door de cracht welcke God hare Maiestept ghegheuen hadde) soo haestelick ouerwonnen/ datter maer weynighe van hun naer haere verdienst by orden van rechte/ en leden. Vele ende den meesten deel creghen vergheueniſſe op de beleentenisse vã haer inis daden/ De reste (doch niet vele) vande principaelste/ ontvluchten in vreemde landen: ende daer comende (ouermidts dat sy rebellen en verraders van haeren natuerlicken Prince ende Vaderlandt/ nerghens ofte in weynighe plaetse/ voor haere verraderije/ haer selues terstont durfuen openbaer comfort ofte hulpe toe schrijuen) soo hebben dese notable ofte merckelicke verraders ende § rebellen/ veele Coninghen/ Princen/ ende Staten/ ende besonderlick den Biſschop van Rome, ghemeenlick genaemt de Paus (van den welcken zy alle/ secretelick haren eersten voet ghehadt hebben om te rebelleren) valschelick gheinformeert ofte te kennen ghegheuen/ dat de oorsaecke van heure vlucht uit haer eyghen lant/ om de Roomsche religie was/ ende om het voorstaen van des voorseyden Paus authoriteyt. Waer dinerschevã henlieden voor haere rebellie/ den meesten deel haeres leuens/ soo openbaerlick/ bupten alle goede ghereghelthept leefden/het zy eenighe eerlicke zeden/ ofte eenich gevoelen vande Religie aengaende/ dat zy beter hadden moghen familiaer wesen

De Rebellen door de macht vade Co. ouerwonnen.

Sommige vã de Rebellen vluchten in vreemde landen.

§ And. wederspannige

Rebellẽ wẽden de Religie voore tot haere beschermínge.

sen met Catalyna, ofte § die den Sardanapalo gonstich waren/ van voor goede onderseten vã eenighe rijxstelicke Princen gherekent te zyne. Als voor eenighe exemplen van dese Rebellen wt Englandt vloot Carolus Neuill, Graue van Westmerlande/ een persoon die ghantschelick bedorven was door een ongebondenheyt des leuens/ ende die door Gods voorsienticheyt/ euen ter tijt van zyne rebellie betoost wiert vã zyne kinderen/ die naer hem souden ghesuccedeert hebben int Graefschap: Ende hoe zyn lichaem nu opgheeten wordt met gheswillen van quade causen dat sien alle zyne medeghesellen, also dat hem ghecn viandt die hy heeft/ eenighe versmadelicher straffe en soude connen toewenschen. Ende wt Irlandt liep weer eenen Thomas Stuckeley, een persoon die schier door de ghantsche Christenheyt/ verloos was/ ende die een trouweloose beeste is/ eer dan een mensche: die eerst wt Engelandt vluchtende om zyn notabel zeerouerije/ ende wt Irelandt om verraedt dat niet verghenelick en was/ welcke twee de eerste voorwerpers ofte aenleyders waren vande reste vã de rebellen/ d'eene in Engelande/ ende d'andere in Irelandt. Maer niet teghenstaende het openlick quaet ende boos leuen van dese ende andere haere bondtghenooten/ vreemt van alle Christelicke Religie/ soo heeft het den Roomschen Bisschop belieft/ als int faueur vã haere verraderijen/ niet vreemshandelinghen te verblõmen/ ghelijck zy selue openelick verbeden te doene/ om de ghemeyne schande vã de werelt te ontgaene/ maer hemlieden recht wt courragie ende moet te gheuen/ om in haer voorgaende boos voornemen voort te varen: dat is/ Om de wapenen aen te nemen teghen haere wettelicke Coninghinne/ om haer Coninckrijcke te bespringhen ende inne te nemen/ met wtlandisch gewelt/ om alle hare goede onderseten/ ende haer Vaderlandt te vervolghen met vier ende swaerde. Tot onderhoudt ende voorderinge waeraf/ waer ouer eenighe jaren te vooren/ ende dat ten verschepden tyden/ wtghegaen waren/ ghelijck eenen donder/ Bullen/ Excommunicatien/

§ And. faueurs vã Sardanapalus.

Aenvoerders vãde rebellen, Charles Neuill Graue van Westmerlant, ende Thomas Stukeley.

tien/ ende andere openbare gheschriften/ verrondigende ende verclarende/ Dat hare Mateſteyt/ weſende de wettelicke Coninghinne/ ende de gheſalfde dienſtmaecht Gods/ de wettelicke Coninghinne des Coninckrijcx niet en is/ allen haeren onderſaten belaſtende/ ende op pene van excommunicatie beuelende/ van haer natuerlicke verbintenisse/ daer tot zy op ghebooden ende op erde verhanden waren. Derwerkende alſo ende authoriſerende allen perſoonen/ van allerley ſtaete binnen beyde de Coninckrijcken/ om te rebelleren: ende op § dit warrant des Antichriſts/ dwelck allen godlicken en menſchelicke wetten contrarie is/ en gantſchelick niet overeencomende met het ampt eens heerders/ en hebbe niet alleene het ghantſche gheſpuys vande voorſeyde verraders die te vooren gevlucht waren/ maer oock alle andere perſoonen die haer eyghen Vaderlant verſaert hadden/ weſende van verſcheyden conditien en qualiteyten (ſommighe die t'huys niet machtich en waren te leven/ dan als bedelaers; ſommighe t'onbrede zynde op ſauſe vanqueferencien daer zy in Vniverſiteyten en elders ontvoerdelick na gaepten: ſommige Coopluyden die hanchteroute gheſpeelt waeren/ ſommighe die op een ſeker wyſe ghelerrt waren tot huyen ende twiſten/ niet te vreden zynde de wetten des lants gehoorſaem te weſen) deſe vele Jaren op en neder loopende/ van landt tot lant/ ghepractiſeert/ ſommighe in eenen houck/ en ſommighe in eenen anderen/ ſommighe met het ſoecken van Cryghs-gewelt/ ende vã ghelt tot dat ſelue te verſamelen/ ſommighe met het toeſtoken ofte perwecken van Vyanden door leughenen/ om eryeh aen te nemen teghen haer eyghen Vaderlant/ ſommighe met verborghen practycken/ om de MEESTE ofte de GROOTSTE te vermoorden/ ſommighe met opgheruighe ſchriften/ en ſeer vele openlatelick met publicke ſchimpbrieven/ bol ſpytige en ſnoode termen/ en verghiftige leugenen: en dit alles tot ophoudinghe en hoorderinghe van t'voorſeyde Antichriſtich en tyranuich warant van des ſoo-nu Bulle. Ende om deſe intentien noch by eenighe andere

§ And. deſe verſekerthz.

De practycken vide rebellen ende verraders, en fugitiué, om de Bulle te executeren.

dere middelen te vervoorderen/ ouermidts zy door
t'middel van Crygijs-gewelt niet spoedelick te boute
en conden comen/door dien zy de vuytlantsche Prin
cen vonden/van beter consideratien/en niet soo hae
stelick gheneyght tot haer boos voornemē: soo was
by haer goet gheuonden seckere scholen op te richte/
dewelcke zy § Seminaria noemden/ om daer in per-
soonen te queecken en op te brenghen/ die dā nature
weghe tot oproer ghoeschict zyn/ om haer geslacht en
haren treyn te cōtinueren/ en om zaeyliedē te wor-
den in haer arbeyt van seditie/ ende om henlie-
den secretelick te senden in dese hare Maiesteits Co-
ninckryeken van Engelant ende Irlant/ en dat on-
der secrete Monaensichten/ sommige van Priester-
schap/sommighe van ander nimder ordenen/ mette
tytel van Queeckelinghen voor de slechste/ ende van
Jesuiten voor de vegelickste/ende diergelicke. Wo och
sloper zy so behendelick int landt/ dat gheene dā hun
de mercktteeckenen hares priesterschaps niet hun en
brochten/ maer dese Seminarij ofte zaed-steden ende
Jesuiten/in verscheyden houcken van hares Maie-
steyts Dominien/ seker schoonsche prondelinge met
haer brenghende/ als van haer gewijedt Was/ haer
Agnus dei, beeldekens/ Pater nosterkens/ en dier-
ghelijcke/hebben als arckerlieden gearbeyt/ om het
volck secretelick te persuaderen/ des Paus voorsz
Bulle/en warant/ende al zyn volcomen authoriteyt
ouer alle Prinsen ende Landen toe te laten/ velen in
hare consciencien prickende/ die selue gehoorsaem te
wesen/ Daer voor in corten tyden (soo desen boosen
en periculeusen/verraderlicken/ende listighen loop/
door Gods goethept/ niet vuytgevonden ende ghe-
stopt en hadde geweest/seker aenstaende dangier ge-
volght hadde/van verschrickelicke oproeren int Co-
ninckryche/en van een openbare bloedighe destruc-
tie van een groote menichte van Christenen. Want
men can niet versaken/of soo vele alser souden ver-
lepot/en gantschelick gheperswadeert gheweest heb-
ben/dat hoose warant des Paus/ ende het inhoudt
daer van gheobedieert gehadt te hebben/ en souden

§ Dat is: Queeck hoe uen, daermē ionghe boomē in queeck

de vluchtige queeckelinghen comen secretelick int Coninckricke om het volck te beweghen, des Paus Bullen gehoorsaem te wesen.

vol-

ho'gens in hare herte ẽ cõstitutie verraders zelweest hebbe/ ende om inder daet dooz stoz lieu eñ openbaer verraders te wesen/ en sonder niet gehouden hebben dan bequaemheyt ofte geleghenthz/ om hare stercte te beproeuẽ/ eñ om hunselue met wapene in sulcke ghetale te versamelen/ als zy hadden moghen presumeren/ het meeste deel te wesen/ eñ also door open oorloghe/ gecomen te hebben tot haer voos voornemen. Maer Gods goetheyt/ door welcke Conughen regieren/ eñ door wiens abeen verraders ghemeenlich te niete gedaen ende ter schande ghemaect worden/ heeft hare Maiesteyt/ als zyn dienstmaecht/ eñ zyne lieue Dienaresse/ onder hem regierende/ anderzins zynen ghetrouwen verlaten en des ghewelts gegeuen/ daer door zy vercoozsaecht heeft/ dat sommighe van dese zaet-lieden/ en zaeyers van rebellie/ niet teghenstaende dat zy soo secretelick schuylen/ ontdeckt zyn worden/ ja gheuanghen/ eñ belast met de voorgaende poincten van hoogh verraet/ sonder met henlieden gehandelt te worden van eenighe questien der Religie/ maer rechtelich verdoemt zynde als verraders.

De sacyers van oproer ghevanghen, overwonnẽ eñ ghexecutoert voor verraet.

Ten welcken tyde nochtans/ alle maniere vã vriendelicke middelen van persuasien ghebruyct zynde om henliedẽ te beweghen van sodanige openbare vrade licke hãdelingen eñ opinie af te staen/ so was de canker van hare wederspannighe humeurẽ inde herten van veley van hen/ soo diepe ingegraeft/ dat zy hun van hare verradische determinatien/ ofte besloten voornemingen niet en wilden laten beweghen. Eñ daerom/ als openbare verraders/ int voren staen eñ aenhanghen van hares Maiesteyts eñ harer Croonen/ capitalen vyant/ Die niet alleene de cause gheweest en is/ van twee/ alreede gepasseerde Rebellien in Enghelandt eñ Irlant/ maer ooch inde rebellie van Irlandt zyn eyghen volck/ Capiteyne ende Soldaten gaende en onderhielt teghen haere Maiesteyt/ onder de Bãniere van Roome/ (also dat gheen viant en hadde connen meer doen) dese segghe ick/ hebben rechtelick de doot geleden/ niet by ghewelt/ ofte by eenighe van nieus ghemaechte wetten/ ofte voor de

Reli-

Religie/ofte tegen des Paus Pzimaetschap/gelijck de lasterlicke Libellen-schzyuers gheerne hadden/dat het also scheene te wesen: Maer by de oude cruste Wetten des Conincrijcx/ en namentlick by de wetten des Parlements ghemaeckt ten tijde van Coninck Edward den derden/ontrent den jare onses Heeré 1330. dwelck ontrent 200. jaré en meer geleden is/ doen de Roomsche Bisschoppen ende Pausen noch gedult waren/haere herrelicke authozitept te hebben in dit Coninckrycke/ gelijck zy in veel andere landen hadden. Doch soo vele van dese misdaders/ alser te vzeden waren naer haer verwysinge/hare voozghaende vertadelicke § assertien te verfaecken/ soo vele warender vzy van gheexecutert te wozden/en leuen noch op desen dach/ soo ongewillich was haere Maiestept om eenich bloet vergoten te hebben/ sonder dese dzinghende/ treffelicke ende nodige cause/ die wt hen selven voozt quam. En des niet te min/ sulcke reste van verraders alser noch § wtlandich ouerblijuen/continuerende in haere rebellige meninge/en haer selven bedendelick houdende bupten alle perpelen/ en houden niet op verscheydé andere seditieuse personen van teegher conditie te ouwerfé/ om haer selven van nieus secretelick int lant te stelen/ om de voozgaéde seditieuse practyché te vnieuwen/ tot d'executie van des Paus voozss Bullen teghen haere Ma. en het Coninckrycke: Voozwendende als zy gevangen zyn/ dat zy alleene int lant quamen/ dooz t'beuel vã hare ouerste/de hoofden der Jesuiten/ aen welcke zy verbondé zyn (also zy seggben) by eede/teghen/ oft Coninck oft Landt/ en om alhier der menschen consciencien te § mfozmeré en refozmeren/van t'walingen in sommige poincten der Religie/gheliick zy dat goet vinden sullen/ maer nochtans is het openlick gepzobeert/dat den ghantschen § Scopus vã haren secreten aenbeyt inden waerheyt is/ om alle t'volck daer zy mede dursuen handelen/ secretelick te winné/ dat zy de voozss Bullen der Pausen en zyne authozitept/ sonder exceptie/also toestaen mochten/ dat zy haer selven int obedieré der selver sieten voozé staen/ dat zy volcomelick ontslegen zyn van hare verbintenisse en ghehoorsaemheit tegen haren wettelicken Prince en Vaderlant: Ja en dat zy wel gheauthozisiert zyn de wapené aen te nemen/ om teghen hare Maiestept te rebelleren/ wanneer zy daer toe be-

De oproerige verraders veroordeelt by d'oude wetten des Rijcx, ghemaect ouer 200. laren.

§ And. naer dat zy verweten waré

§ And. beuellinghen.

§ And. buyten landts.

D'uytlandise verraders continueren int wt endé van personen, om int lant oproer te verwecké

§ An. onderrichten.

¶ And. Wit, otte marek.

berdepē zyn/eñ secretelick berept te weſen/om met eenich wtlandisch Cryghs-ghewelt dat men beromen can/ aen te spannen/daer van zy ouer eenen langen tijt/gelyck zy ooc noch doen/tot haren voordeele/geenen cleynen troost ofte hope van succes gegeuen hebben: eñ alſo dient cõſequeuterlick het effect vã haren aerbeyt/om het Rijcke niet alleene in een dangereuſe orloghe te brengen/tegen t'ghewelt van vreemdelingen (daer van het meer dan 23. oft 24. jaeren lanck vry geweeſt is: een ſake die ſeergedachtweerdich is/ende daer van ſeer ſwaerlick een ghelyck exempel te vinden waere:) maer oock in een inlandtſche eñ ciuile orloghe/daer in gemeenlick geen bloet geſpaert/eñ geen barm hertichept gepleeght en wordt/ eñ daer in noch den ouerwinner noch de ghene die ouerwonnen worden/ oorſaeke van triumphe en hebben.

De oproerighe fugitiuē aerbeyde om het rijcke in een vuyterlicke eñ inlantſche orloge te brenghen.

Eñ aengeſien dat dit de ſchynbaerſte perickelē zyn/die nootſakelick volgen ſouden/ ſo deſen aert van gewoonte gedult ware dieflick int landt te cruppen/ eñ haer verghift daer in wt te ſpreyden: God gheue hoe zy/ gheuanghen zynde/gelyck hypocriten dat ſelue verblõmen/ met de profeſſie van deuotie inde Religie: ſoo moet een yeghelick toeſtaen eñ voor redelick bekennen/ dat hare Ma. eñ al haer Gouuerneurs eñ Magiſtraten van Juſtitie/ die de ſorghe oft den laſt hebben om t'lant in vrede te houden (dwelcke haer God in haren tijt gegeuen heeft/langher te gheduren/dan opt ten eenigen tyde vã haer voorouders van ſchuldigen plichts weghen teghen God/den autheur vanden vrede/ eñ achtervolgende de natuerlicke lief de eñ ſorge die haren lande toeromt/eñ om het bloet/ dwelck in ciuile orlogen/in grooten ouervloet wtgheſtort eñ vergoten wordt/te ſchouwen/verbondē eñ gehouden zyn/ door alle wettelicke middelen haer mogelick/ ſoo wel door het ſweert/als door de Wet/op hare bpſondere tyden/ deſe ſo openbare eñ dangereuſe verblomde practycken/eñ wercken van oproer eñ rebellie/te verhinderen eñ verſtooren.

De ſchuldighe plicht vande Coninginne eñ vã alle haer Gouerneurs teghen God eñ het landt is, de practycken van rebellie te verſtooren.

Eñ hoewel datter int landt veel onderſaten gelent worden/die in ſommige opinien vande Religie/differeren oft verſchepden zyn vande kercke vã Englant/eñ die hun ooc niet en onthouden vã dieſelue openlick te beyde/ nochtans dewyle zy oock hare Ma. openlick trouwe eñ ghehoorſaemheyt beloven/ eñ preſenterē ſpoedelick tot defenſie

van

van hare Maiesteit/allerley wtlandisch gewelt/al waert dat het vanden Paus selue quame oft gepzocureert ware te beuechten eñ tegen te stane/ so en wozden geene vã dese/ om haer contrarie opinien wille inde religie/naegejaecht oft beswaert met eenich crime oft straffe vã verraet/ noch oock lichtelick in hare conscientien ondersocht/ om hare verschepdē opinien wille/die nae geen verraderye en rieken. Eñ van deser soozte zynder vele/die van so nederighe eñ slechte cõditie niet en zyn/als die waren die nv onlanex gheexecuteert gewerst zyn/ geijck sommige van hun/ int bysondere by namen wel bekent zyn/ eñ niet ombequaem om in gedachtenisse ghebzocht te wozden. Den eersten eñ oppersten zynes ampts haluē/was D.Heth,die Aertzbisschop was van Yorke,eñ Heere Cancellier vã Englant,in des Coninginnen Mariæ tijden: Dewelcke/doen hare Ma. erst aen de Croone quã/hēselnen een getrouwe eñ vzeedsaem ondersaet bewysēde/in beyde de voozsz officiē bleef/ hoe wel hy doen ter tijt inde Religie openlick disconteerde/eñ nochtans en was hy niet vercozt in zyne vzyheyt/ noch berooft van zyn eygen laut eñ goederen/maer beyde zyne officien vzywillichlick verlatēde/leefde hy in zyn eyghen huys/eñ genoot alle zyn vertregen gröden vã eruen zyn natuerlick leuen lanck ghedurende/ tot dat hy dooz waren ouderdom wt deser werelt schiedt/ eñ doen liet hy zyn huys eñ zyn incomste zynen vziendē: dwelck een suiuer exēpel van beleefthz was/alser in Coningynne Marie tydē gern diergheliicke te vinden en is. Het selue dede oock D. Poole, die Bisschop gewerst was van Peterborough, een oudt degelick man/eñ een seer vzeedsaem ondersaet. Daer warender oock andere/ die Bisschoppen gewerst waren/ eñ in grooter estimatien: als D.Tunstal,Bisschop van Du resme,een man die ooc in al zyn doen seer vzeedsaem was. Daer waren ooch andere/als D.White,eñ D.Oglethorpe, beyde Bisschoppen/den eenen van Winchester, eñ den anderen van Carlile: Itē D.Thurleby,eñ D.Watson,die noch int leuen zyn/Bisschoppē/den eenen van Ely,eñ den anderen van Lincolne: dewelcke met gheen capitale straffe beswaert en zyn wozden/ hoe wel zy des Paus authozitept vooren stonden/teghen de rechten vanden lande. Al noch/ sommige Abten/als M.Feckenam, noch leuende/een man die hem ouer langen tijt oock vzeedsaem eñ beleefdelick ghe-

Niemãt bewaert met capitale misdaet, vã een contrarie religie zynde, eñ belouēde wtlandtsch ghewelt te wederstane.

Namen van diuersche kerckelicke persoonen, protesie doende van contrarie religie, die noyt belast en waren met capitale misdaet.

draghen heeft. Sõmige waren oock Deliens/als D. Boxall, Deken van Windsore, een man van groote zedicheyt ende wetenschap. D. Cole Deken vã Pauwels, een man die meer puerich dan wijs was. D. Reinolds Deken van Exceter, eñ vele sulcke andere die inde kercke in officien en staten geweest zyn/ en die professie gedaen hadde tegen den Paus/ dweick zy ten tyden van Co. Marie begonden te veranderen ende nochtans en zyn sy noyt tot op desen dach belast ghewozden met capitale straffe/ noch oock berooft vã eenighe van hare goederen/ oft eyghen bleuen/ dan alleene afgeset vã hare kerckelicke ampten/ welcke zy achtervolgende de wetten/ niet wtvoeren ofte bedienen wilden. Eñ den meesten deel van hun waren eenen langen tyt seer beleefdelick en heuschelick in Bisschoppé huysen gehouden/ sonder eenigen last oft van hunseluen oft van hare vrienden/ ter tyt toe/ dat de Paus dooz zyn bullen eñ boodschappen dit Coninckrijcke begonde troublen eñ beroerten aen te bieden/ dooz t'verwecken van rebellie: Ontrent welckẽ tyt alleenlick sommige vande vooꝛsz die bevonden waren haer meer te bemoeyen met saken vã State/ tenderde om beroerte te verwecken/ dan wel en diende tot de gemeene ruste van t'Rijche/ vertrocken waren in andere private plaetsen/ daer sulcke andere vagabonden/ die vooꝛ oproermakers bekent waren/ verhindert mochten wozden/ van gheneenen toegancke tot henliedẽ te hebben/ tot vermeerderinge vañ troublen/ gelijck des Paus Bulle openbare occasie gaf: Eñ nochtans/ sonder hun te beswaren in hare consciencien oft anderssins/ om henlieden dooꝛ eenige Inquisie ofte onderzoekinge/ in dangier te brengen van eenighe capitale wet/ so datter niet een van hen beroepé en was/ tot eenige capitale oft bloedige questie/ ouer saecken die de Religie aengaen/ maer hebbé altyts haer leuen genoten/ also den loop der nature gewilt heeft: eñ die ghene die van henlieden alsnoch ouerblijué/ die mogen (so verre zy geen autheuren oft instrumenten van rebellie ofte oproer wesen en willen) den tyt dien haer God eñ de nature gonnen sullen/ genieten/ sonder dangier van leuen oft van leden. Eñ nochtans ist weerdich geconsidereert te wesen/ dat de principaelste/ eñ den meesten deel van alle dese/ ten tyde van Coninck Henric den 8. eñ van Co. Eduward dẽ 6. oft dooꝛ predicatien/ oft dooꝛ schriften/ lesende oft argumenteyde

De gene die av onlancx des Paus authoriteit gõsich geweest

rende/al tvolck des Paus authoriteyt hadden leeren verdoemen en versmaden: Jae zy hadden oock menichmael openlick haren eedt ghedaen/teghen des Paeus authoriteyt/en hadden oock beyde die voorsz Coninghen den tytel toegeschreuen/van Opperste hooft vande Kercke van Englandt, naerit onder Christo: Welcken tytel de wederpartyders seer valschelick schrijuen en affirmeren/ dat de Con. Ma.nv is gebruyckende/ dwelck een openbare leugen en onwaerheyt is. Ende tot bewijs dat dese voorsz Bisschoppe en gheleerde mannen/des Paus authoriteyt soo langhen tijt weder sproken hadden/ so zynder noch veel van haere boecken en Sermoenen teghen der Pausen authoriteyt in druckte overgebleue/ dienen in dese tyden sien can/ tot harer groster schande en blame/ dat zy so dickwils veranderen/en insonderheyt daer in zy de sodanighe vervolghen/ welcke zy selue gheleert ende onderwesen hebben/het contrarie te houden.

zyn, waeren de principaelste tegenparty deri vande selue, door haere leere ende schriften.

Oock warender/gelijcker alsnoch zyn/ een groot ghetal vā andere/leecke lieden/die wel gegoedt waren/ lieden vā goeden credite in haer eygen landen/ in corten tyden herwaerts openlick vervoert/ om cōtrarie opinien te drijuē inde Religie/tot voordeel van des Paeus authoriteyt/ en nochtans en heeftmen tot noch toe/ gheene van henlieden gesocht te bes waten met eenich point ofte querele vā verraderije/ofte verlies van leuen/lidt/ofte erfgoet: Soo dat claerlick blijcken mach/dat het niet en is/ noch oock gheweest en is/ter cause vā contrarie opinien inde religie/oft vā des Paus authoriteit (gelijck de wederpartyders stoutelick en valschelick wtgeuen) dat eenige persoonē metter doot gestraft zyn geweest/sichtent dat hare Ma. geregiert heeft: en nochtans weetmen wel dat eenige vā dit volckē ghevoelen dat de Paus door d'autoriteit vā gods woort/ het opperste en eenige hooft behoort te wesen vande Algemeyne Kercke/en dat hy alleene behoort te regierē/in alle kercheliche causen/en dat de Con. Ma. niet en behoort de Regiester te zyne ouer al hare ondersaten binnē haer Coninckrijcke/kercheliche persoonē wesende: welcke opinien/ niet te min in sommigen deele/by de wetten des lants strafbaer zyn/in sommige gradē/en nochtans en isser niemāt ter cause vā eenige vā dese pointē belast geweest/ met beschuldinge vā Traderie/ oft in perckel zyns leuens geweest.

Veel leecke persoonen, van cōtrarie Religie zynde, noyt belast met capitale misdaet

Sulcke worden alleene om verraderie wille veroordeelt, als het effect vã des Pacus Bulle tegen hare Ma. eñ het Rijcke, onderhoudē ende vooren staen.

Ende soo men dan vraecht) om wat oorsake/ dese andere/ onlancx de doot geleden hebben/ so machmen daerop gewisselick andtwoorden (gelijck hier bouen dickwils verhaelt is) dat ghem van alle beschuldicht en worden met verraet tot dangier van haer leuen/ dan de ghene die het inhout vã des Paus Bulle hier vooren vermeldet/ hartneckelick onderhoudē eñ vooren staen/ welck medebrengt dat hare Ma. de wettelicke Coninginne vã Engelant niet en is/ dwelck het eerste ende hooghste poinct vã verraderije is/ tegen de Croone: ende dat al hare ondersaten ontslagen zyn van haren eedt ende ghehoorsaemheyt/ dwelck een ander poinct is van verraet teghen de Croone: ende datse al gheauthoriseert zyn om hare Ma. ende hare wetten ongehoorsaem te zyne/ een derde point van verraedt. Ende daer tos is noch een vierde ende seer opē baer point te stellen/ daer in zy des Pacus viandelicke procedure tot open oorloghe teghen hare Ma. in haer Coninckrijck van Irlant niet voor quaet kennen en wilden: alwaer eenen vã hare cõpagnie D. Sanders (een ongheschict scholier eñ onderset van Englant/ een ghevluchte/ ende een bysonder metgeselle ende vandtgenoot met de verraders eñ rebellē tot Rome) door des Pacus speriale commissie/ een beuelhebber was/ als in forme van een Legaet/ ende somtyts vã een Thesorier oft betaelmeester dader oorlogen: welcken D. Sanders in zyn boeck vã zyn Kerck-monarchie, verclaerde eñ affirmeerde/ met open schrift/ een wepnich eer hy ouer repste in Irlant/ dat de voorseide Bulle van Pius Quintus teghen hare Ma. wettelick was/ ende verclaerde voor de waerheyt/ dat wt cracht der selver/ eenen D. Mooreton, eenen ouden Engelschen fugitif/ ende conspirateur van Rome inde Northquartieren van Englant gesonden was/ om daer de aldereerste Rebellie te verwecken/ daer van Charles Neuil (die onlancx Graue was van Westmerlant) een hooftcapiteyn was. Eñ daer by mach allen menschen genouchsaemlick blijcken/ hoe dese Bulle het fondament was vande Rebellien/ beyde in Engelant eñ in Irelandt/ ende hoe dese personen/ om het ouderhouden ofte voorstaen der selver/ ende om dat zy door het Warrant eñ toelaten der selver/ Oproer saeyden/ rechtelick verordeelt waren van verraderye teghen de Croone/ ende dat zy nae de oude ciuile wetten des landts/ wettelick gheexecuteert

Dor. Sanders onderhoudē ende vooren staen vã des Paus Bulle.

zyn/

zyn/sonder eenighe andere oorsaeke/ dan om haer aenslaghen ende cõspiratien/ so wel buyten als binnen den lande/teghen de Coninghinne/ende teghen het Rijcke/ eñ om het vooren staen van des Paus voorsz authoritept ende Bulle/uytgegheuen om hare Ma. te beroouen van haere Croone: ende om het afstrecken van hare ondersaten/van hare natuerlicke verbintenisse die zy hare Ma. eñ haeren Vaderlande schuldich zyn/ende om dat zyse verwerte tot oprloer: ende om gheene andere oorsaken oft questien van Religie en waren dese personen § verweset/ hoe wel dat het warachtich is/ dat als zy beschuldicht eñ overtuycht waren van dese pointen van Oprloer ende van rebellien/ zy in hare verandtwoordinghen ghestadelick pretenteerden/dat al haer doen gheweest was om de Religie: dat zy doch inder daet ende inder waerheyt openlick dienden tot het verwoorderen vande Rebellien ende Oprloghen teghen hare Maiesteyt ende haer Conincrijcke.

De personē die ghedoot waren, zyn verweset ge weest om verraedt, eñ niet om de Religie.

§ And. verooordeelt.

Ende hier in is nv § het open verschil te ziene ende wel te considereren/ tusschen de waerheyt vã hare Maiesteyts actien/eñ de valscheyt vãde lasterlicke wederpartyders: dat daer de oprloerighe partye vanden Paus (die dẽ principaelsten autheur is/van het bestormen van haere Ma. Dominien) valschelick allegiert/ dat veel personē (welcken zy den tytel van Martelaers gheuen) ghestorben zyn om t'beschermen vande Catholicke Religie/ het mach openlick blycken/ dat de selue inder waerheyt ghestorben zyn/ (soo zy het immers also hebben willen) als Martelaers voor den Paus/ ende als verraders teghen hare Ouerste ende Coninghinne/midts dat zy hem aenhanghen/ die den merckelicken en de eenighen openlicke ghestagen vyandt is/in alle handelinghen van Oprloghe tegen haere Maiesteyt/haer Conincrijck ende haer volck: Ende dat dit de meninghe is vã alle de ghene die d'authoritept eñ het inhoudt van dese Bulle soo hartneckelick vooren gestaen hebben/ dat verclaren de woorden vande Bulle selue/in deser wyse/ghelijck D. Sanders die selue is ghalende;

§ And. doopenbaer verscheydenheyt.

Eene volcomen bewijs dat de onderhouders vande Bulle directelick schuldich zyn vã verraderye.

Pius Quintus, Pontifex Maximus, de Apostolicæ potestatis plenitudine, declarauit Elizabetham prætenso Regni iure, necnon omni & quocunque dominio, dignitate, priuilegioq; priuatam: Itemq; Proceres, subditos & populos dicti regni,

regni, ac cæteros omnes qui illi quomodocunq; iurauerunt, à iuramento huiusmodi, ac omni fidelitatis debito, perpetuò absolutos: Dat is te seggben/ Pius Quintus de mensie Bisschop/heeft/ wt de volheyt der Apostolischer macht/ verclaert/ dat Elizabeth berooft is/ van haer ghepretendeerde recht haers Coninckryck/ ghelyck oock van alle en hoedanighe heerschappye/ weerdicheyt/ en priuilegie: Item oock dat de Guen sy oft begierders/ de onderdaten en het volck des voorsz Coninckryck/ ende alle andere die haer in eenigherley wyse ghesworen hebben/ van zoodanighen eedt/ende vã allerley schuit der getrouwicheyt/ onder eenwicheyt ontsleghen ende vry zyn: ende also voort/ met veel dergheliker verclaringhen/ tegben alle de ghene die haer ende hare Wetten souden derfen gehoorsaem zyn. En tot executie hier van/ om te bewysen dat het effect van des Paus Bulle ende wtsendinghe een plaetse rebellie was/ so en salt niet onprofytelick zyn/ te hooré wat D. Sanders die des Paus vierbrandt in Irlandt is/ oock schryft in zyn sienlicke Kerck-monarchie, dwelck dit is: Pius Quintus Pontifex Max. An. D. 1569. reuerendum presbyterum Nicolaum Mortonum Anglum in Anglia misit, vt certis illustribus viris authoritate Apostolica denunciaret, Elizabetham quæ tunc rerum potiebatur, hæreticam esse: ob eamq; causam, omni Dominio & potestate excidisse, impuneq; ab illis velut ethnicam haberi posse, nec eos illius legibus aut mandatis deinceps obedire cogi. Dat is te seggben: Pius Quintus, de mensie Bisschop/ sandt int Jaer ons Heeren 1569. den eerweerdigen Priester Nicolaes Morton, een Inghelsman/ in Engelant/ op dat hy sekeren Edel-lieden wt de Apostolische authoriteyt verclaren ende verrondigen soude dat Elizabeth, die doen inde possessie was/ een heretycke oft ketterinne was; ende dat zy der halven verualle was van alle Heerschappie ende macht/ ende dat se van heuliedden mach ghecarht oft gehouden worden als een Heydensche/ ende datse niet bedwongben ofte verbonden en zyn voortaen hare wetten ofte beuelen/ ghehoorsaem te wesen/ etc.

B. Mortons secrete Ambassaderie van Rome, om oproer te verwecké int Noorthquartier.

Aldus siet ghy hier een Ambassaderie van rebellie vã des Paus heylicheyt/ den Ambassadeur is een oudé verlooste Inghelschen Pape/ eenen gevluchté Oproermaker/ ghesonden (soo hy segbt) tot eenighe Edel-lieden/ ende dat

waren

waren de twee Grauen van Northumberlant ẽ Westmerlant, hoofden vande Rebellie. Eñ hier naer gaet hy voort int verclaren vanden wt, anck daer van (van dwelcke ick segghen derf/ dat hy wel droeue was/ dat het so quaet was) niet desen woorden: Qua denuntiatione multi nobiles viri adducti sunt, vt de fratribus liberandis cogitare auderent, ac sperabant illi quidem Catholicos omnes summis viribus assuturos esse: verùm etsi aliter quàm illi expectabant res euenit, quia Catholici omnes nondum probè cognouerant, Elizabetham hæreticam esse declaratam, tamen laudanda illorum nobilium consilia erant: dat is/ Door welcke vermoninghe veel Edel-lieden daer toe ghedreuen waren/ dat sy dincken dorsten/ hoe sy haren broederē verloste mochte/ eñ hoopten sy ghewisselick/ dat alle de Catholicken henlieden met al haer macht souden bygestaen hebben: maer hoewel de sake anderssins wt viel/ dā sy wel gehoopt hadden/ ouermits al de Catholicken niet en wisten/ dat Elizabeth verclaert was een Hereticke te wesen/ soo was nochtans den raedt eñ de meyninge van die Edelen/ te wysen. Een rebellie/ eñ een ouerwinninge van Rebellen seer lieflick beschreuen.

Dese edele daer hier ghemeldt/ waer de Rebellie int Noorde/ de Edel-lieden waren de Grauen van Westmerlandt, eñ Northumberlant: T' gheluck vanden gheluckigen wtganck was/ dat de verraders ouerwonnen waren/ eñ dat haere Co. Ma. eñ hare onderseten/ door Gods beschickinge/ de victorie hadden: ende de oorsaeke waerom de Rebellen d'ouerhandt niet en hadde mochten was/ om dat alle de Catholicken niet behoorlick onderricht geweest en hadden/ dat de Co. Ma. verclaert was (gelick sy het noemen) een Hereticke te zyne: welcke faulte dā informatie ofte onderrichtinghe/ om also de Rebellen in ghetale ende in ghewelt te machtigher te maken/ was seer subtijlick ende constelick gefourniert ende verbetert/ door het senden int landt dā een groote menichte vande Ouerheliggen ende Iesuiten/ der welcker speciael last was/ t'volck daer van t'informeren/ ghelyck wt hare daden openbaer ghebleken is.

Ende hoewel D. Sanders alrus geschreuen heeft/ so mach nochtans ghesecht worden by de gene die de twee notable Iesuiten gekent waren/ (den eenen ghenaemt Robert Parsons, die hemselven noch in seekere hoecken verborgen/ om

zyn

zyne verradiſche practycke te continueren: den anderen genaemt Edmond Campion, die wtgeuonden oft betrapt was/ vermoint weſende gheluck een Lauſ ineecht/ en die ghexecuteert was om zyn verraderie wille: Dat D. Sanders verraderye zyn eyghen verraderye is/ int approberē vande voorſz Bulle/ maer datſe Perſons en Campions niet toe te ſchryuē en is: Daeroin/ om claerlick te bewyſen dat deſe twee/ hy ſpeciale authoriteyt lasst hadden/ om de ſententie vā deſe Bulle int werck te ſtellen/ deſe acten die hier in ſchryfte volgen/ ſullen dat openbaer maken/ die welcke niet verſiert noch te ghefantaſeert en zyn/ maer het zyn de ſelue ſchriften die geuonden waren/ corts naer Campions doot/ ouer eenen van hare medecomplicen.

Perſons ende Campion zyn miſſaders geluck D. Sanders, om het approberen wille vande Bulle.

Facultates concessæ pp. Roberto Personio, & Edmundo Campiano, pro Anglia, die 14. Aprilis 1580.

PEtatur à summo Domino nostro, explicatio Bullæ declaratoriæ per Pium Quintum contra Elizabetham & eius adherentes, quam catholici cupiunt intelligi hoc modo, vt obligent ipsi per illam & hæreticos, catholicos verò nullo modo obligent rebus sic stantibus, sed tum demum quando publicatio illius Bullæ executio fieri poterit. Van volgender noch veel ander peticien ofte begeerten vā macht ofte orloof/ voor ſyne heyligheyt authoriteyt/ dewelcke niet noodich en zyn tot deſen propoſte verhaelt te worden: maer int eynde volght deſe ſententie/ als een antwoorde vanden Paeus. His petitis dictus gratias contulit summus Pontifex, patri Roberto Perſonio, & Edmundo Campiano, in Angliam profecturis, die 14. Aprilis, 1580. Præſente patre Oliuerio Manarco aſſiſtente. Van welcke Latijnſche ſententie/ het Nederlandts duſdanich is/ als hier volght:

§ Dit woort beduyt een ſeker macht orloof, ofte vryheyt om yet te doene

§ Facultepten gegeuen den tween Paders/ Roberto Perſons en Edmundo Campion, voor Engelandt, den 14. van Aprill/ 1580.

§ An. de Bulle die te verclaren is.

DAtter ghevraecht ofte verſocht worde/ van onſen alderheyligſten Heere/ d'explicatie ofte de meninghe van de § Declaratorie bulle/ voor wel Paus Pium de vijfde ghemaecht

maert teghen Elizabeth, ende de ghene die haer aenhangen ofte ghehoorsaem zyn: welcke Bulle de Catholicke aldus begeiren verstaen te worden/ namelick/ Dat de selue Bulle haer eñ de heretycke altyts binden sal/ maer den catholicken en salse gheensins binden/ dewyle de saecken aldus staen/ dan alleene hier naermaels/ als de Bulle openlick sal moghen gheexecuteert worden.

Faculteyten toeghelaten dē Persons eñ Campion, by de Paus Gregorius 13. Anno 1580.

Ende dan int eynde was de conclusie daer by ghedaen op deser wyse:

De opperste Bisschop gont dese voorsz gratien/ den vader Robert Persons, eñ Edmond Campion, die nu de repse aen te nemen hebben naer Engelandt/ den 14. van April/ int Jaer ons Heeren 1580. de vader Oliuier Manarke daer teghenwoordich wesende als assistent.

Hier wt blyct wat authoriteyt dat Campion hadde om het inhoudt vande Bulle teghen de Con. Ma. te verbreyden/ hoe steere hy dat selue loochende.

Ende hoe wel het openbaer is/ dat dese twee Jesuiten Persons eñ Campion, niet alleene en versochten des Paus meeninge vande Bulle verclaert te hebben/ maer dhoon den oock in hare peritien/ hoe zy eñ andere catholicken de voorsz Bulle begeerden verstaen te hebben teghen de Coninghinne van Engelandt: oorlofs om de saecken noch claerder te maken/ hoe alle andere Jesuiten eñ Seminarij ofte queerkelinghen/ Ja hoe alle Papisten/ die haer selues catholicken noemē/ verlof eñ vryheyt hebbē om de voorsz Bulle wt te legghen tegen hare Ma. eñ hare goede onderseten/ so sulcx sien wat een dā hare medegesellen genaemt Hart, die met Campion verweest was/ voor zyne wetenschap ondē vele andere dingen/ daer van verclaerde/ op dē laetsten Decem. int selue jaer 1580. met dese naevolghende woorden: De Bulle van Pius Quintus (voor so vele alse teghen de Coninginne is) is onder de Engelsche catholicke gehouden/ voor een wetteliche sententie/ eñ voor een ghenouchsame ordonnantie dā haren onderseten getrouwicheyt/ eñ also blyfft se in hare cracht: maer in somighe pointen/ aengaende de onderseten/ sodanigen Paus verandert: want daer in die Bulle alleen haer onderseten bevolen worden haer niet te obedieren/ ende dat alle de ghene die haer ghehoorsaem zyn/ zy inden Ban en afgheset zynde/ op gheender wyse niet haer verklaert en

Harts bekentenisse vā de interpretatie vande Bulle Pii Quinti.

verbloeet zyn/ welck point voor den Catholicken perijcleus is: (want soo sy haer obedieren/ so synse in des Paus Ban ofte Vloeck/ en so sy haer ongehoorsaem syn/ so syn sy in dangier vande Coninghinne.) Daerom heeft de tegenwoordighe Paus tot harer verlichtinge/ dat deel van de Bulle verandert/ en met heuliedē gedispenseert/ dat sy haer obedieren en dienen moghen/ sonder perijckel vandē Ban: welcke dispēsatie maer alleene gedueren sal/ ter tijt toe dat het den Paus believen sal anders te beslupten.

Een cōclusie dat alle de schimpboecken tegē de Coninginе en het landt valsch zyn.

Daerom dan/ om een conclusie te maken van tghene voorsz is/ alle persoonen so wel binnē als buyten dē Rijcke/ connen claerlick bemercken/ dat alle de Schimpbrieuē nu onlanger in verschepden talen wtghegeuen/ ende de lasterlicke rapporten in anderen Printen houen gedaen/ van datter een groote menichte van persoonen/ onlanger ghetormenteert en ghedoot syn geweest/ alleenlick om de professie vande catholicke Religie/ en niet om saken van state tegheu de Co. Ma. valsch en schaemteloos/ ende gepubliceert syn tot onderhoudt en voorstandt van verraders en rebellen. Ēn om te maken dat de saken te verschrickelicker en te beclagelicker schijnen mochte/ so verhalen sy de bysondere namen van alle de persoonen/ dewelcke/ volgende haren opgeuen § Catalogus/ voor dē tijt van dese 25. jaren niet en reputen bouen tghetal van 60. vergheetende/ ofte veel meer door hare steenachtige en ongheuoelicke herte/ ghеen regard nemende/ hoe wreedelick datter ten tijde vā de Coninghinne Mariæ, die wesnuch meer dan vijf jaren tijts requierde (daer het Rijcke vande Co. Ma. die nu is/ wel vijf mael langher geduert heeft.) door genaenckenisse/ to zmenten/ hondert/ ende vier/ onder Mans/ Vrouwen/ maeghden en kinderen/ seer naer totten ghetale van vier hondert: van welck ghetal daer wel twintich waren/ die Ertz-bisschoppen/ Bisschoppen/ en principale Prelaten ofte Officiers inde kercke ghestreest hadden/ iammerlick omgebracht waren/ en van vrouwen bouen de 60. en van kinderen bouen de veertich/ en onder de vrouwen waren der eenighe die bevrucht waeren/ van welcker lichaamen de kinderen door t'vier leuende wtgesneden/ ende noch also verbrant waren: d'welck exempelen syn die alle Heydensche wreetheyt verre te bouen gaen. Ende de meesten deel vande jeucht/ die doen seer wreedelick gedoot waren/ bey-

§ Een rolle, oft naem-register

Onderscheet van t'cleyn getal der gener die geexecuteert zyn geweest binnen den tijt van 25 iarē, ende vande groote menichte binnē de 5. iaren van Co. Manes rijcke.

de

de Mans/Vrouwen/en kinderen (dwelck oock wel te noteren is) waren sodanich/als die nopt door t'Sacrament ons Doops/noch door t'vormsel professie gedaen en hadden/noch opt gheleert ofte onderwesen waren/oft opt gehoort hadden van eenighe andere maniere van Religie/dan alleene van die ghene/ dewelcke sy als ware Martelaers met haer bloet en doot int vier betuyghden. Dwelck een sake is/die anders met eenvoudichept van woorden/ende niet met opgeblasen welsprekenthept te berlaghen is/dan d'executie nu is/van seer weynighe verraders/die oock in haren tijt (soo sy bouen den ouderdom van dertich jaren waren) in haren Doop professie gedaen/en in hare ieucht de selue Religie gheleert hebben/dewelcke sy nu so bitterlick bestreden. Ende bouen desen/soo differeren sy vele in hare opinie vande Martelaers in Co. Marie tyden: want hoe wel sy inde professie vã die religie volheerdē/in welcke sy gedoopt waren/so en verzaerdē sy nopt in hare doot hare wettelicke Coninghinne/ noch sy en onderhielden noch sustineerden gheene van hare openе en wtlandtsche vianden/ nochte en verwerten eenighe Rebellie ofte ciuile oorloghe/nochte en zaepden eenigen oproer in secrete hoecken/noch sy en trocken ghen onderzaten van haer ghehoorsaemheyt/ghelijck dese gesworen dienaers des Paus ghedurichlick gedaen hebben.

Ende daerom/alle dese dinghen wel geconsidereert zynde/daer en is ghen twyfel aen/oft alle goede onderzaten binnen den Conincrijcke en sien openlick/ en alle wepselaers oft wanckelbare persoonen (die door d'oproerige noch niet gantsch buyten den werch gelepdt en zyn) sullen hier nae bevinden/ hoe iammerlick sy geabuseert en verboert zyn gewest. En alle vrendelingen oft wtlandtsche/ maer insonderheyt alle Christeliche Potentaten/als Keysers/Coninghen/Princen/en diergelijke die haer Opperste staten hebben/oft vp erfflicke successie/ ofte door t'bewilligen van haren volcke/ onderricht wesende van de oprechte waerheyt van dese hare Mag. onlancx rechte en noodsakelicke geschiede actien/ alleene tot de beschermynghe van haer selven/haer Croone/ en haer volck/ teghen openbare bestryders en bestormers/en tot ontvliedinghe van ciuile oorloghe/verwert door Rebellie/ sullen in haere eyghene dergelicke saken toestaen/ voor de waerheyt/ en

Een waerschouwinge aen alle wtlandtsche Princen.

voor eenen regel (ghelijck niet te twyfelen en is/oft zy en sullen) dat het eenen Bisschop vã Rome niet toe en comt/ als een naervolgher van S. Pieter, eñ daer in een geestelick heerder/ Of al waer hy oock den Bisschop vande gheheele Christenheyt/ghelyck hy hemselven onder den naem van Paus toeschryft/eerst door zyn Bullē oft excōmunicatiē/ op deser wyse naer zynen wille/eñ in faueur vande verraders eñ rebellen/ eenighe overste Princen af te stellen/ die wettelick in hare Croone ingehult oft beuesticht zynde/ of hy successie van bloet/ oft by wettelicke verkiesinghe/ eñ dan onderseten te wapenen teghen hare natuerlicke Heeren/ om crych te voeren/ eñ met henlieden te dispenseren over haren eedt/ als zy sulex doen/ oft getrouwe onderseten in den Ban te doene/ om datse hare natuerlicke Princen gehoorsaem zyn/eñ ten laetsten selue open oorloghe aen te nemen met zyn eyghen Soldaten/ teghen Princen die gheen ghewelt teghen hem en doen.

Want somen hem dese macht toelicte te ghebruyckē/ soo en souder noch Keyserdō/ noch Coninckryeke/ noch Lātschap Stadt/ noch Dorp ond enigen wettelicken Tytel beseten worden/ langher dan het eenen sulcken/ die maer alleene een aerdtsch mensche en is/ sittende (so hy seght) in S. Pieters stoel te Rome, naer zynē wille eñ believte (sonder daer toe eenighe authoriteyt te hebben van God oft van den menschen) goet-dincken eñ beslupten soude: Dwelck een authoriteyt is/die de Heere der Heeren/ de Sone gods Jesus Christus/ onsen eenighen Heere eñ Salichmaker/ eñ het eenige hooft zyner Kerckē/ dewyle hy inden vleesre op der aerden was/ hemselvē noyt toegeschreuē en heeft noch oock overgeleuert en is door eenich schrift/ oft seker traditien van S. Peter, van welcken dē Paus pretendeert dat al zyn authoriteyt herromt/ Noch oock van S. Paulus, den Apostel der Heydenen: maer ter contrarien is door alle predicatien/ geboden eñ schriften/ int Euangelie ende andere schriften der Apostelen begrepen/ expresselick gehoorsaemheyt beuolen teghen alle aertsche Princen/ Jae oock met speciale namen/ teghen Coningen/ eñ dat so generalick/ dat niemant van sulcke behoorlicke gehoorsaēheyt vyt en is/ghelyck dat blijct wt de sententie Pauli tot den Romeynen, die aldus luydt: Omnis anima sublimioribus potestatibus sit subdita: dat is/ Dat alle siele de

D'authoriteyt die hem de Paus toeschrijft, niet beuesticht van Christo, noch vande twee Apostels Pieter eñ Paulus.

voor-

voornemelicke machtē onderdanich zyn: binnē t'begrijp van welcke wet ofte ghebodt/ de heylighe Chrysostomus, Bisschop vā Constantinoplen, schrijft/ dat oock Apostels/ Propheten/ Euāgelisten en Monicken begrepen zyn. Eñ tot proeue van S. Pieters meeninghe hier in/ vandē welcke dese Pausen hunselven haer macht toeschrijuen/ so en can die niet rondelicker wtgedruct worden/ dan als hy aldus schrijft: Proinde subiecti estote cuiuis humanę ordinationi, propter Dominum, siue Regi, vt qui superemineat, siue præfectis ab eo missis: dat is/ weest daerom aller menschelicker ordinantie onderdanich/ om des Heeren wille/ het zy den Coninck als den Oversten/ ofte den Presidenten ofte nāernsten van hem gheschonden. By welcke twee voornaēste Apostelen Christi/ maer insonderhz by tgene dat Christus de Sone Gods/ den eenighen Leermeester der waerheyt/ tot S. Pieter eñ zyne mede Apostels zeyde: Reges gentium dominantur illis, vos autē non sic, dat is/ de Coningen der heydenen heerschen ouer haer/ maer ghylieden niet alsso. Dese Pausen/ hare gepretendeerde naervolghers/ leeren moghen/ hare vermetene eñ tyrannige authoritept in aerdtsche eñ tydelicke dinghen ouer Coninghen eñ Princen te verstaen/ eñ haer heerders ampt te bedienē/ gelyck Petro tot drienaēl toe bevolen was op een tijt van zynen Heere eñ meester/ segghende: Pasce oues meas, Voedt myn schapen/ en was hem strictelick verboden een swoerdt te ghebruycken/ seggende tot hem/ Conuerte gladium tuum in locum suum, dat is/ Keert dyn swoert weder in zyn plaetse ofte/ Steeckt dyn swoert weder in zyn scheede. Alle welcke ghebooden Christi eñ zyner Apostelen/ behoorlick gevolght eñ onderhouden waren/ veel hondert jaren naer haer doot/ by de ghetrouwe eñ godsalige Roomsche Bisschoppen/ die de leere eñ de ootmoedicheyt der Apostelen/ eñ de leeringe Christi behoorlick naervolghden/ eñ daer door de palen vā Christi kercke eñ het gelooue meer verbreydden/ binnē den tijt van een hondert jaren/ dan de volghende Pausen gedaen hebben met hare swoerden eñ Bannen/ binnē dese 500. jaren/ eñ voeren also voort/ totten tyden vanden Paus Hildebrand, anderssins genaemt Gregorius de 7. ontrent den Jare 1074/ die eerst begonde die maniere van tyrannie te usurperen/ oft tegenrecht te gebruyckē/ de welcke onlancx

de

de Paus ghenaemt Pius quintus, eñ sichtent dien tijt Gregorius nv den 13. naergeuolcht heeft voor een seker exempel/ gelijck het schijnt/ dat is: Alwaer Gregorius de 7. int iaer 1074. oft daer ontrent op hem nam Henricũ den 4. een Edel Keyser dan wesende/ af te stellen/ daer soude Gregorius de 13. nv ter tijt tselue oot geerne versoecken tegen des Coninct Henrici des 8. dochter eñ erfghename/ de Coninginne Elizabeth, een Overste Conmghinne/ die hare Croone immediatelick oft sonder middel van God houdt. Eñ op dat het den Princen/ ofte hare goede Raedts-heeren in een exempel blijcken mach/ welck den goeden wtganck was/ dien God desen goeden Christelicken Keyser Henrico gaf/ teghen den houerdigen Paus Hildebrand, so is te noteré/ dat doen de Paus Gregorius zijn beste dede om desen Edelen Coninck Henricum af te setten/ daer eenen Rodolphus was/ een Edel man/ van sommige ghenaemt Graue van Rynvelt, die voor des Paus toe doen/ den name vsurpterde vanden Keyser/ dewelcke vanden voorsz Henrick de wettelicke Keyser ouerwonnen was: eñ also hy indé stryt zijn rechte hant verlozen hadde/ verlaechde hy Rodolphus zijn sake teghen seckere Bisschoppen/ die hem in des Paus name opgheset hadden/ eñ hy zeyde tot henlieden/ dat de selue rechter handt welcke hy verlozé hadde/ de selue hant was/ daer mede hy te voozen zijnen Heere eñ Meester den Keyser Henrico gehoorsaemheyt gesworen hadde/ eñ dat hy met haren gobloosen raedt té volghen/ Gods swaer eñ rechtveerdich oordeel ouer hem gebracht hadde. Eñ Henricus de Keyser door godes mogenthz also d'ouerhant behoudende/ dede den Paus Gregorium door eené Synodum in Italien gehouden/ affetten: gheliick in sulcken tijt voor hem zijn voorsate Otto de Keyser/ eenen Paus Ioannem om veel leelicke schelmstucken afgeset hadde: eñ also waren oock binnen eenen corten tijt drye ander Pausen/ namelick Silvester, Benedictus, eñ Gregorius de 6. gedient oft gehandelt vanden Keyser Henric de 3. ontrent den Jare 1047. om haer gheliick vermetelick versoeck ofte voornemen in tydelicke actien/ tegen de voorsz Keysers. Veel ander exempten mochten der Key. Maiestept/ eñ den Princé van Theyghe Lijcke die nv zijn/ verthoont worden/ na den tijt van Henric de 4. als van Henric de 5. eñ naer hem vã Frederico den eersten/ eñ Frederico de 2. en dan/ van Lu-

Platina de vita Pauli.

Gods ordeel teghen des Paus valsche-lick opgestel den Keyser.

De Paus Gregorius 7. afgeset door Henricum 4.

Henric de 5. Frederic dé 1. Frederic dé 2

douico

clouico van Bauar, al Keysers/die vande Pausen met hare Bullen/vloecken/ en open oorloge/ wreedelick ende tyrannichlick vervolcht waren: en insgelijcx oock veien anderen de groote Coninghen ende Monarchen des Christendoms/van hare edele voorvaders/Coningen vã hare bysondere Dommien: daer wt sy sien moghen/hoe dese maniere van Tyrannighe authoritept/ dat de Pausen crych aen nemen teghen Keysers en Coninghen/en dat sy se ghebieden afgeset te worde/eerst syn begin hadde by de paus Hildebrand, hoe wel dat selue noyt exempel noch seckerhz en hadde/ van Gods wetten des ouden ofte des nieuwen Testaments: maer doch was den wtganck van hare tyrãnie dooz Gods goethept/den meesten deel ongeluckich/ ghelijcker dooz Gods goethept niet te twysfelen en is/ oft het selue en sal oock in alle toecomende tyden volghen/tot harer schande. Ende daerom/gelijcker gheen twysel aen en is/of dergelijcke ghewelddighe tyrannighe proceduren van eenigen Paus/ int onderhouden ende voorstaen van verraders ende Rebellen/ en souden van eicken Oversten Prince int Christendom/ tot beschermunghe van haere persoonen en Croonen/en om hare ondersaten in vrede te onderhouden/ wederstaen worden: alsoo isser nv teghenwoordelick een gelijcke rechte cause/ waerõ de Kep. H. attestept/met de Princen des heylighen Rijcx/en alle andere Overste Coninghen en Princen des Christendoms/ oordeelen souden/dat tzelue hare Ma. oock gheoorloft is/ wesende een Coninghinne/en de rechte plaetse houdende van een Coninck en Overste Prince over diuersche Coninckrycken en Nacien: wesende oock seer wetteluck beneficht in hare Croone: en aengaende het goede regieren van haren volcke/sy is met alsulck § een Tsamen-clappinge vã handen/en met sulck een gemeen weldehaghen van tselue bemint en gheobediert (wtghenomen van wepnighe verachte oproer makers ofte Rebellen/ ofte t'onvredenne persoonen/ daer van oock gheen ander Coninckrycke vry en is) ghelijck als dese 25. jaren lanck ghedurende/ooghenschynlick gesien/en so openbaer gemerckt is geweest: Jae selfs by de vreembelinghen die in dit Coninckrijcke geromen syn/datter gheen oorsaecke en is/ waerom het eenighen Monarche en Coninck int ghantsche Christendom eneere ofte eerpnichept wesen soude/dat hare Maiesteyts

Lewis van Bauar, Keysers.

T'gene dat andere ouer Princen georloft is, dat selue is oock der Coninghinne ende der Croone vã Engelant gheorloft.

§ Dwoort is *Applausus*, dat is, eẽ tsamenclappinghe van handen, tot een teecken van gõst, vreucht en welbehaghen vã eenich dinck.

ghelucksalicheyt met vernighe vande harte/ wie hy oot wesen mach/ vergelichen soude worden/ en het mach oot wesen/ datter vele Couninghen en Princen zyn/ die wel te vreden zouden zyn met het genieten van eenich deel van hare geinciscatichene. En hoewel de Pausen alsnu by den Keysser/ unde laden vā zyne eyghen patrimonie/ en by de twee groote Monarchen den Franschen Coninck/ en den Coninck van Spanien/ in hare Dominien en Lantschappen/ (hoe wel het van ander Coningen also niet gesupporteert en woordt) gedult ofte geleden worden/ hare authoriteyt te continueren in verscheydē saken/ mitsgaders oock zyne glorieusen tytel/ dat hy den Vniuerselen Bisschop vande ghantsche werelt is: welcken tytel Gregorius magnus over het dan negenhondert Jaren naeynde/ zynen ouwerlighen tytel/ vol sierwoords/ en een voorbode vandē Antichrist. Nochtans is het seer openclick/ en door veel oude wetten genoech bekent/ op hoe menigherley wyse het Tyrannich ghewelt van dese zyne expressue authoriteyt/ in alle haere Dominien en Coninckrijcken/ gelyck oock int Coninckrijche van Engelant ghewees is/ gelyck oock noch is § gerestringeert/ wederspreke/ en gelimiteert/ by wetten ende by practijcken vande Rechtē/ beyde oude en nieuwe. Dwelck door de wetgeleerde van die landen/ een seer wyt veld is/ om te wandelen en te discoureren. En hoe verschuchelich des Paus Canonisten (dewelcke als zyn artilleris meesters ofte busschieters zyn) zyne Excōmunicatien en zyne Vloecksingen doen schynen voor de menichte des ghemeenen en slechten volcx/ Nochtans en hebbē haer alle groote Keysers en Coninghen voormaels niet ontsien/ in haere eygene saken/ die hare gerechticheyt en Coninckrijcke preeminentien aengingen/ hoewel dselue maer tzomtyts een Stadt ofte eē aerm Dorp en raeckte/ en maer tzomtyts het niet toelaten van eenigen onweerdighen persoon tot een Bisschopdom/ ofte tot een Abdije/ als des Paus verbloecklinghen met al zyn gewelt te verachten/ Maer zy poochten altyts heymlicken/ ofte metten swaerde te dwinghen vā hare § furieuse actien af te staen/ ofte sonder eenige vreese van haer selven in lichaem/ in siele/ oft conscientie/ haren Ban stoutelich te weder staen/ en dat tzomtyts door ghewelt/ en tzomtyts door ordinancien en door wetten: De oude Historien waer van te veel zyn om verhaelt te worden/

Dat den tytel van Algemeyne Bisschop, een voorbode is vanden Antichrist.

§ An. gecort

§ And dulle ofte weinighe.

den/en van ghenen so veel eñ so 5 effectuel/ als vande Co-
ninghen van Vranckerijcke. Maer latende de gene die ons
zijn/so moghen wy gedencken/ hoe in desen onsen teghen-
woordigen/oft onlanghe geleden tijt/ openbaerlick gesien ghe-
weest is/hoe dat de Armeye vande onlanghe overleden Keyser
Carel de 5. Vader van Coninck Philips dien wy regneert/
van zynen Bane niet bevreest en was/doen Rome selue int
jaer 1527. belegert en geplondert was/ en de paus die doe
was/genaemt Clemens,met zyn Cardinalē/totten getal
van ontrent 33. op zynen bergh Adriaen, oft Castello de S.
Angelo,gevanghen/en seven maenden langh of meer ghe-
vanckelick gehouden/en daer na/ by Don Vgo di Monca-
da,een Spaniaert/en de Marquis van Gralto geranson-
neert waren/op meer dan viert hondert duysent Ducaten/
sonder t'Ransoen van zyne Cardinalen/ dwelck oock seer
groot was/hebbende met langhe van te voren/ oock niet
tegenstaende zynen Ban en Excommunicatien/int selue Ca-
steel beleghert geweest door de stamme oft het ghesla chte
vande Colonesen,en hare aenhangers/zyn naeste ghebue-
ren/doen ter tijt Imperialisten wesende/en was bedwonge
naer te comen/ al wat sy begeerden. Oock en wert de de
Co. van Vranckrijck, Henricus de 2. vader vā Henricus die
nu Coninck van Vranckrijck is/ontrent den jare 1550. den
Paus met noch zyn hoff van Rome, doen sy bysondere
stricte Edicten maeckte/ tegen veel stucken van tghene de
Paus heinselven aen nam/tot nadeel vande Croone ende
Clergie van Vranckrijck/d'authoriteyt vā t'hoff vā Rome
retracterende/ tot groote verhinderinghe van des Pauss
voorgaende profyten. Niet meer en was oock d'Armeye
van Philips nu Coninck vā Spanien/daer over den Hert.
vā Alua generael was/met een nighe vreese vanden Ban ge-
slagen/doense voor Rome tegen den Paus getrocken was/
int jaer 1557. daer de voorsz Armeye groote verwoestinge
deede/en alle de delicate ghestichten/ Hoven en Bongaer-
den die naest de stadt muren van Rome stonden/vernielt
waren/ daer mede zyne heyligheyt meer verschrickt gemaeckt
was/dan hy machtich was met zynen Ban te weeren oft
verdryven. Oock en was de Coninghinne Marie die hare
Ma. suster was (een vrouwe die nochtrans de Roomsche re-
ligie niet wegnit hy toegedaen en was) vā des Pauss bloedt
soo bevreest niet/oft sy en haren ganschen Raedt, en dat

§ And. int werck ghestelt.

Rome ghe-plondert, eñ de Paus Clemens geuangen genomē door des K. Armeye.an. 1527.

d'Edictē vā den Co. van Vranckrijck Henr. 2. te-gen de Paus eñ zyn hoff.

T'belegh vā Rome eñ vā den Paus, door de Hertoghe van Alua met des Co. Phi. armeye.

De Co. Maria eñ de Cardinael Poole, wederstaen den Paus.

met de beuillinge vã alle de Iudgen haers ſiẽs/ achtervolgende de oude wettẽ/ eñ dat in faueur vande Cardinal Poole, haren bloetvrient/ en verboden het incomen vã zyn bullen/ eñ van eenen Cardinaels hoet/ tot Calis, die vandẽ Paus geſonden was vooz eenen Monnic Peyto genaemt/ den welckẽ de Paus voꝛdineert hadde om een Cardinael te weſen/ tot oneere en verclenninge van Cardinael Poole: Ja de Cardinael Poole ſelue/ en was dat̃ ter tijt des pauſs gebooden niet gehooꝛſaẽ/ eñ en bewees niet dat hy bevreſt was/ geaſſiſteert zynde by de Coninghinne/ doen hem de Paus dreyghde met de pene van excommunicatie/ maer hy ſtelde hẽ ſeluen gedurichlick tegen des Paus beuel/ vooꝛ den vooꝛſz gepretendeerden Cardinael Peyto: dewelcke/ niet tegenſtaende al des Paus dreyghementen/ te London de ſtraten op eñ neder gaen moeſte/ gelijck eenẽ Bedelaer-Monnick: Dit was een ſtout wederſtant vooꝛ een Coninginne/ om eenen aermẽ Cardinaels-hoedt. Daer in zy het exempel navolghde van haren groot vader Co. Henric 7. om een ſaetke van Alluyn. Soo dat/ hoewel de Chriſtelicke Coninghen om ſommighe reſpecten inder Politie/ lyden connen dat de Paus ghebot heeft/ daer by zy haerſelue noch ſchade noch nadeel te verwachten en hebben/ nochtans iſt gewis (dwelck hẽ Pauſen ooc ſelue niet onbekent en is) dat daer zy op eenigherley maniere verſoecken/ om vande chriſtelicke Princen/ eenich deel vã hare Dominien werh te nemen/ oft om haren vyanden/ ofte eenigen anderen haren wederſpannigen/ hulpe eñ byſtant te bewyſen. In ſulcken gevalle/ noch hare Bullen/ haer vloeckẽ/ haer excommunicatien/ haer ſententien eñ ſeer ſolẽnele § Anathematizatien, Ja noch oock hare Crupps-sleutels/ oft tweeſnydende ſweert/ haer dienẽ en ſullen/ om haer voꝛnemẽ ten ſulcken eynde te brengen/ als zy wel begeiren ſouden.

D. Peyto een bedelaer-monnick.

§ Dit beduyt eygenlick, vervloeckinghen ofte verbãningẽ.

Eñ nv/ aengeſien dat de Paus vooꝛ zyn Bullen eñ excõmunicatie openlick geattenteert oft vſocht heeft/ ſo vele hy geconnen heeft/ om hare Mat. te beroouẽ van haer Coninckrijcke/ om haer de gehooꝛſaemheyt van harẽ onderſaten te ontrecken/ om oproer te verwecken in haer Coninckrijcken. Ja om beyde de rebellien eñ open oꝛloge te ſtichten met zyn eygen Capiteynen/ Soldaten/ Bãniere eñ Wendels/ eñ alle andere ſaken die ter oꝛloge behooꝛen: ſal deſe Paus oft eenigen anderen nae hem/ beuchen/ dat

een

een Opperste Coninginne/die int besit is vã twee Conin-
ryché van Engiant en Iriant, die wel so veel jaren lanck in
haer Coninckrycken veuesticht is geweest/als 3. oft 4. pau-
sen tot Rome in haren stoel geseten hebben/ vrrsterrt met
so veel plicht/liefde en gheweit harer ondersaten/die ouer
hare Coninckrycké geenen Ouersten en kent/ dan alleene
d'almogende hant Gods/sal sy ontsien syne onwettelicke
attẽpten en aenslagen te wederstane en te niete te maken/
oft dooz het zweert/oft dooz hare wetten: oft syne solda-
ten als bestryders en bestorins vã haer Coninckrycke/met
den materialen sweerde/om te bzengen/ ofte hare wetten
ciuilick te exerceren ouer haer eyghene wederspannighe
ondersatẽ/vã welcke gepzoberrt is/dat sy syne pzincipale
instrumenten syn totter Rebellie/ en tot syn open oploge?
Dit is eenmael gewis/dat op wat wyse of hy selue/ sittẽ-
de te Rome in synen stoel/met een dzie dobbel Croone/oft
pẽmant anders van syne Pzocureurs/ in eenich deel van
christendome/ dese onwettelicke aenslagen vermeruwẽ sal
willen/ de almachtighe God/den welcké hare Ma. alleen
eert/en bekent haren eenighen oppersten Heere en bescher
mer te wesen/en wiens weeten/nidtsgaders het Euange-
lie synes Soons Jesu Christi sy soecht voozen te stane/
sal sonder twyfel inde handt van syne Dienstmaeght de
Coninghinne Elizabeth, genuchsaeme macht gheuen/om
henlieden alle te wederstane/en te schande te maken.

De Co. van Engelant en mach geen-sins lijdẽ dat de Paus eenige rebellie in haer lant, maeckt.

Ende ouermidts de oprorighe Bazuyn-blasers van
quade geruchten en van leughenen/wtgheblasen hebben/
en sommighe die om verraderie wille gheleden hebben/
gheintituleert ofte den name ghegheuen hebben/ dat het
Martelaers voor de Religie syn: soo moghen sy ouck
nv ter tijt (soo sy willen) tot haere verzierde Cathalogh
ofte Register noch toe stellen/het hoofdeloos lichaem van
den ellendighen Graue/ die onlanex was/ van Desmond,
dewelcke ouer eenen tijt/ secretelick dwalende/ sonder ee-
nighen troost ofte hulpe/ gheliick eenen armen bedelaer/
van een vande Irischen in syn Hol ofte Spelonche/ ghe-
vanghen wiert/ alwaer hy op syn Irisch/ en achtervol-
ghende syne eyghene wilde maniere van doene/ het hooft
afgehouwen wozde van synẽ lichame. Een eynde dwelck
sulck eenen hooft-Rebel ofte wederspannighe van rechts-
weghe toequam.

Byhanckelen tot der Pausen martelaer-regulen

Ende om hier met eenē te gedencken tegenstant den expedicie van zyne principaelste hoofgenooten/ so mach genoteert worden/ anderen tot een exempel/ die strijdsame maniere van den doot van D. Sanders des Pauws Artsschen Legaet/ de welcke oor inde bergen alhaer/ hier en daer sonder hulpe oft troost dwalende/ in een rasende phrenesie gestoruē is. Ende voor hem was eenen Iames Fits-Morice den eersten verraderlijcken aenslach/ nae Stuckley den Hellerachtigen/ een man die in des Pauws pallays voor een voorsichtich verrader/ niet onbekent was/ van een jonck Irisch Edelman/ tot defensie ende vermuege vā zyne Vaderlandt/ diewijle die verraders sorghe in brant te steken/ met eenē slach doot gesmeten. Ende vierden persoon vā sonderlingen aensien was Iohan van Desmond/ broeder vanden Graue/ die een bloedich treurspoet heeft aenghericht/ en een meerckelick voorbeelt vā zyn familiare verraderijen/ diewijle hy onder de hoofschen hier en daer dwalende/ gelijck een Wolf/ om eenige prooyen soecken/ was gevangen en onthalst/ volgende zyn eygher ghedwyelen/ wesende (alsoo hy meynde) genoechsaemelick ghewapent met des Pauws Bullen en schrift Agnus dei/ om eenen heerlicken ruick aen zynen hals/ van den Pauws vinger gesonden (alsoo men zeyde) maer hy sach haer schijn in desen dingen zyn leuen van alle desen/ die de voornaemste hoofden van de Irissche oorloghe en rebellie waren/ alsoo datter op desen dach in Irlant niet eenen persoon overich en is/ die voor een verraet bekent wordt. Tot dit ghetal/ so zy gerat begeven/ mogen zy ooch toe doē/ so zy willen/ een wt sinnich soeck man van Warwickshire/ met name Sqyerule, om alsoo haren talen malateuch ontbeert en gevangen wiert op zynen wegh/ comende met een volcomen voornemen/ om haer Majesteyts en zyn behuysinge nemen wil/ den aenslach en was dat hy daer voor uyt zyne hoofen geschaft genoech bewesen was/ door menichfuldige verdruckinghe van schare verraderlijcke persoonen zyne voorsprekende/ voorgenoomen/ en doch door het niewijs lesen van verscheyden oyvoorsichtige oordeelen/ de hoedanigheyt luttels wt gesproten tegen hare Majesteyt.

Maer gelijck God door zyne goetheyt van ouds een langhen

De seltsame eynden van *Iames* Graue van Desmond, D. *Sanders*, *Iames Fitzmorice*, ēn Iohan vā Desmond.

¶ Met dese namen drucken d'Engelschen eō mi ver, die oner gegheuen is tot allerley boosheyt.

¶ Dit beduyet het gene dat door noodsakelickheit ende door Gods ordinance ghestillet is.

Iohan Sanderile.

ghen

ghen sijt tot noch toe/ hare dan vele en dieghelijcke verrãdrijen tew aere heeft/ also en heeft sij oorsaeke om te vreesen/ dewijle sij onder sijne beschermingh is/ seggende inden Coninck Dauid in den Psalm: My̆ God is myn hulper/ ick wil op hem hopen/ hy is myn beschermingh/ en den hoorn myns heyls/ &c. Ende tot troost van alle goede onderseten tegen de schadelijcke vã des Paus Bullen/ soo is het der ghantscher werelt bekent/ dat haere Maiesteyts Regieringe vanden beginne hares Rijcx aen/ door Godts sonderlinghe gerechticheyt/ meer alghemeynen wedeghenoten heeft/ dat haer volck meer ghewassen en toeghenomen heeft in ghetale/ in meerder sterckte/ ende in meerder rijckdom/ dat het aertrijck haers Coninckrijcx meer vruchten ghedragen heeft/ ende dat er aller soorte van werrelsche ghelucksalicheyt overvloedigher ghevreest is/ sichtent en ghedurende den rijt van des Paus Donders/ Bullen/ Bannen ende Maledictie ofte Vervloeckingheu/ dan in eenighen langen tijt daer te voren/ doen des Paus pardoenen ende seghenighen daer hier in lant quamen: soo dat sijn vloecken ende maledictien alsoo te rugghe ghekeert sijn tot henselnen ende tot de ghene die hem ganstich sijn/ dat men tot de Ghelucksalighe Coninghinne van Enghelant ende haren volcke seggen mach/ ghelijcker in Deuteronomio, cap. 23. ghesecht was van Balaam, De Heere dyn God en wilde Bileam niet hooren, maer hy veranderde dy den vloeck inden seghen, De rede ne is/ Daerom dat dy de Heere dyn God lief hadde.

Tgeluck en den voortspoet vã Enghelant, ghedurende des Paus banne en vloecken

Behalven dese voorseyde redenen ghenoech saem zijn/ om alderley redelicke personen te persuaderen/ om toe te staen/ dat haere Maiesteyts actien ofte handelingen/ goet/ redelick/ waerachtich/ en voor alle lieden zijn: dewijle het noch te wesen mach/ dat de ghene die voor het dickwijls lesen van valsche/ behendighe Libellen/ ende door dien sy de selve ghelooven ghemeen/ op een voor-oordeel dwelck sy te voren ghefondeert hebben/ door hare ghewortelde opinien in des Paus saecken/ meynen mede ghenoech ghedaen te wesen: Daerom dan alle personen/ soo wele als het mogelick is ghenoot sijn te doen/ soo verre als ghemeene redene crachten hebben mach/ ende behooren te verseeren/ dat haere Maiesteyts onlanghe ghelegentheyt handelinghe met eerevresen van seker oproerighe verraderijen ghesciet en is

Redenē om des Paus fauoriten met redene te p-suaderē, dat ter goene ge-executeert en zyn gheweest om de religie, maer om verradērije.

om het houden van enighe opinien/ ofte voor het Paus hoochept/ oft teghen haeren Maiestepts Coninclijcken staet/ maer om de misdaden van oppoer ende verraderie/ soo salt ghenoughsaem zyn cortelick ende in maniere van een repetitie vande voorgaende redenen/ dese dinghen te gedencken/ die hier naer volghen.

D'eerste redene.

Ten eersten/ soo en can niet geloochent worden/ oft hare Maiestept en heeft des Paus Bullen ende Excommunicatien voor veel jaren/ vroedsamelick gedulder/ sonder enighe straffe vande ghene diese gonstich waren/ de selue maer achtende als woorden ofte windt/ oft als schrift in parlement met loot nederghewerpen/ ofte als Bubbelkens die op d'water staen/ int Latijn ghemeenlick ghenaemt Bullæ, ende dierghelijcke: maer nochtans/ naer dat men bevaant/ dat enighe stoute ende onghescheckte onderseten daer wt courage namen/ soo en condese niet laten de selue te achten voor rechte boden ende voorloopers vā meerder dangier ofte swarichept: ende daerom met wat redene conde het yemande misghaghen/ dat hare Ma. als een bloote defencie teghen hun/ sonder enige ander actie ofte ghewelt de hulpe ghebruyckte van het verwerpen ofte vernieuwen van seker oude wetten/ om alsoo de publicatien ofte d'executie van suicke maniere van Bullen/ binnen haren Coninclijcke te verhinderen?

De tweede redene.

Ten tweeden/ als de selue Bullen (niet tegenstaende het verbot achtervolghende hare wetten ghedaen/ ouervloedelick (doch onder den duyn) int Lande ghebracht/ ende opdelinghe seer vermetelick geplant waren aen de poorten van des Bisschops vā Londons palleys/ op de Cathedrale kercke van S. Pauweis/ in de voornaemste Stadt van t'ghantsche Coninckrijcke/ ende dat voor renen angeschickten persoon/ die daer toe/ als een herault van den Paus ghesonden/ gebruyckt was: Wien can het doch met enighe redene misghaghen/ dat hare Maiestept/ beuindē de dat dese maniere van beroepinge ter oorloghe/ t'heuren spijte gedaen was in hare principaelste stadt/ en dat voor eenen van haren ondersten/ die dat selue hertneckelick voor goet hielt ende voorden stondt/ suick eenen misdader naer recht soude dor straffen met suick een straffe/ als soodanich een daet weerdich was? Ende was dit d'eerste actie van enighe capitale straffe ghedaen ter cause van het

Be Bulle vā *Pius quintus* by S. Paulus kercke opgheset.

ghene

ghene dat van Rome ghesonden was/ om Rebellie te verwecken/ dweick was/ achter dat haere Maiestept ontrent den tijt vã twaelf jaren oft meer geregneert hadde. D'eerste straffe om der Bullen wille.

Ten derden/ doen de Paus wt zynen stoel opghestaen was in zyn graufschap/ ende van woorden ende schriften gheromen was tot daden/ ende dat hy/ teghen het aduys dat S. Bernardus zynen voorsaet gaf/ dat is/ dat hy door zyn bootschappen/ Verbum verliet/ en Ferrum aen nam/ dat is/ verliet door het woordt te voeden/ ende begonde metten swaerde te staene/ ende dat hy haere Edel-lieden ende haer volck directelick tot onghehoorsaemheyt ende openbare Rebellie verwerte/ ende dat haere trouweloose onderseten door zyn bevel/ tselue met alle de macht ende gheweit dat zy maken ofte te velde brenghen conden/ ghe-executeert ofte wtghevoert hadden: Wie can met ghemeene redene misprysen/ dat hare Maiestept haere voornaemste authoritept ghebruycte/ ende door haer wettelick gheweit/ der Rebellen onwettelick gheweit t'onderdruckte/ ende d'autheuren daer af/ op gheen ander wyse en straft/ dan de Paus selue en pleeght te handelen met zyn eyghen wederspannighe onderseten/ inde Patrimonie van zyn kercke? Ende soo eenich Prince van eenich volck inder werelt/ zyn ampt anders sins verzwymen wilde/ ende lyden dat zyn Rebellen haeren wille hadden/ soo en behoorde hem niemandt te verlaghen/ al waert dat hy by faulte van weder stant ende van courage/ tsamen zyn Croone/ zyn hooft/ zyn leuen/ ende zyn Rijcke verloor. Rebellie int' Noortquartier.

Ten vierden/ doen hare Maiestept sach/ dat des Paus hooghept meer ende meer tot wins/ niet tegenstaende dat d'eerste Rebellie in haer Noort-quartieren ouer wonnen was/ daer in hy dupten desen Coninckrijcke in ander plaetsen hier ende daer/ de verraders ende Rebellen onderhielt/ die om hare Rebellie ghevlucht waren/ mids gaders oock het ghantsche ghespuys van andere veltvluchtighe banden Lande/ ende dat hy een groot ghetal van dien/ op een vermomde wyse in bynde de Coninckrijcken van Enghelandt ende van Irelandt zandt/ die haer volck daer secretelick aenlockten ende beweeghden tot nieuwe Rebellien/ ende op de selue tijt gheenen cost en spaerde/ om volck wt Italien ouer zee/ selfer Schepen met zyn eyghen De 4. reden. Het inualle op Irelandt door den Paus.

Capiteynen/ met hare benden van Soldaten/ die voorsien waren van Schat/ Munitie/ Leestocht/ Vendels/ Standaerden/ ende alle andere noodighe dinghen totter Oorloghe/ in haer Coninckrijcke van Irelandt te senden/ daer de selue macht/ met andere compaignien die henlieden wt Spanien ter hulpe quamen § Landden/ende maerten haer seluen seer sterck aen de zee cant/ ende riepē open Oorloghe/ des Paus banniere teghen hare Maiestept oprechtende: Machtmen nv dese persoonen/ die des Paus authoriteyt fauoriseren/ eenvoudelick vragen/ wat hare Maiestept naer redene ende recht anders soude ghedaen hebben/ dan ten eersten alle sulcke fugitiuen/ die also diefflick in haer Landt gheslopen/ ende in vermomde cleedinghen ouer al verspreydt waren/ om oproer te saepen/ als sommighe die naer haere secrete professie Priesters/ maer nae haer cleedinghe gheluck Snap-hanen oft Koffianen waren/ ende sommige Scholieren/ die den slechtsten ghemeynen volcke gheluck waren/ te vanghen/ ende inde gevanchenisse te serren/ende henlieden/ op hare examinatien van haren handel ende hantieringhe/ te ouertuyghen met t'ghetuyghenisse van hare eyghene medtgheselen/ vā haere Conspiratien buyten-landts/ ende van haer secretelick zaepen van oproer/ t'huys binnen den Coninckrijcke? Wat machtmen naer billicheyt denckē/ dat men met sulcke Oproerighe persoonen behoort te doene/ anders/ dan de selue naer de slechten des Rijcks/ te veroordeelen ofte verwysen/ ende te dooden? Ende insonderheit acht nemende op den tijt/ wanneer des Paus gheweldt int Coninckrijcke van Irelandt was/ dwelck hem oock weerdich maeckte/ om soo wel in Enghelant te volghen als in Irelandt: om dwelck te wederstane/ hare Maiestept en haer Coninckrijcke/ ghedwonghen was/ meer oncosten te draghen/ dan zy ghedaen hadde/ binnen al den tijt dat zy daer van Coninghinne gheweest was. Ende also heeft zy door de cracht Gods/ welcke hy haer gaf/ van d'een zyde door hare weeten/ d'oproerighe verwechters van Rebellie in haer Coninckrijcke van Enghelandt t'onderghedruct/ ende met haer sweert al des Paus macht ouerwonnen in haer Coninckrijcke van Irelandt/ buyt ghenomen selker Capiteynen van aensiene/ die vanden sweerde verlost

§ Oft, aen Landt quamen.

Des Pāus macht ouerwonnen in Irlandt.

loſt ende behouden waren/ als perſoonen die haere queſtie verzaerliten/ ende ſchenen de ghene die henlieden tot ſulck een onghelurkighe ende desperate Keyſe wtghesonden hadden/ te vervloecken ẽ te blameren.

Maer/ al iſt so/ dat dese redenen/ die op regulen van natuerlicke vernuft ende billicheit ghefondeert zyn/ veelen vande Teghenpartyders ghenouch doen ſullen (als die ghene die tot ſtaen ſullen/ dat hare Maieſteyt naer goede Oyden van Cuule ende Chriſtelicke Politie ende Kegieringhe/ niet min doen en conde/ noch oock doen en can/ dan zy ghedaen heeft/ namelick/ Eerſt haer Rebellen ẽ Verraders met hare macht t'onderdrucken/ ẽ daer naer hare medehulpers by oyden van hare Wetten te ſtraffen/ ende ten laetſten/ ſulcke macht als de Paus in hare Landen ghesonden hadde/ ten ſweerde ouer te ghenen). Nochtans zynder ſekere ander perſoonen/ dē Paus met meerderen ernſte toeghedaen/ die noch willen ſchijnen ontruſt ende niet ghenouch ghedaen te weſen/ om dat (ghelijck zy de ſaecke notmen willen) veel aerme/ ſlechte/ onnooſel lieden/ als verraders ghedoot ghewerft zyn/ die maer van proceſſie ſcholieren ofte pruſters en waeren/ onder den name van Queerkelinghen/ Jeſuiten/ oft ſimpele ſchoolmeeſters/ die int Landt niet en quamen met eenighe wapenen/ om de verraders ende Rebellen/ ofte in Engelandt oft in Irelandt, in hare Rebellie ende oorloghe met ghewelt te helpen: Van welcke ſoorte van aerme dupuels/ de meeſtydende clachte alſoo ghedaen wordt/ als dat zy om haere verſchepden opinien in de Religie/ oft om het leeren vanden volcke de wetten des Landts onghehoorſaem te weſen/ anderſins hadden moghen ghepuniert ende ghestraft worden/ ende nochtans niet met capitale ſtraffe.

Dese maniere van defencie ofte van beſchermınghe/ tenderen allerlick daer toe/ om veel eer faulte te vinden inde hardicheyt van hare ſtraffe/ dan om henlieden als onnooſele ende vreedſame onderſaten ghantſchelick te ontſchuldighen. Maer voor andwoorde/ tot beter genouchdoeninge van dese curieuſe ende neuſ wyſe fanoziten van verraders/ ſoo moet henlieden met reden gevraeght worden/ (indyen zy anders tot reden haer oozen openen willen) Oft zy meenen/ dat als een Conincklijcke

De Politieken teghenpartyders ghenouch ghedaen.

Obiectie vā dewederpartye, dat de gheexecuteerde perſoonē maer ſcholieré, ẽ onghewapé de lieden en zyn.

rijcke benestricht zynde/ een Rebellie heeft die eerst secretelick gepractiseert/ ende naderhandt in zyn Coninckrijcke openlick verwerckt ofte aengherícht wordt/ door zyne eyghene oproerighe onderzaten/ende als de selue Rebellie door eene vreemden oft wtlantschen Potentaet ofte vpant gheuoedt ende onderhouden wordt/ ende dat de rebellen door wtgesonden boodtschappen ende beloften gesamineert worden om te volheerden/ende dat hare verraderije teghen haren natuerlicken Prince voor goet beleent wort/ ende volghens als de selue Potentaet ende vpandt/ den autheur vande selue Rebellie wesende/ met zyn eygen ghewelt t'Coninckrijcke ende d'onderzaten vandē Prince die soo wettelick eñ soo vreedsamelick inde possessie is/ invaderen oft ouervallen sal: sal geen onderzaet die den Rebellen gonstich is/ ende die den vpant/ die d'invasie doet/ ghehoorsaemlyept bewyst/ In sulcken gheualle/ niet aengherast ende ghestraft worden als een verrader/ dan alleene die ghene die openlick sullen bevonden worde gheweire eñ wapen te draghen? Dal gheen onderzaet/ die een bespieder is voor den Rebel ende vpant/teghen zynen natuerlicken Prince/ als een verrader gevanghen ende ghestraft worden/ om dat hy met gheen wapenen oft gewere bevonden en wordt/maer wort nochtans gheuanghen in zyn gedesupfeerde ofte vermomde cleedinghe/ met schriften ende ander openbare teecknen/ die hem bewysen een spye te wesen voor de verraders/ Naer dat hy in zyns Ouersten Leyher/ Lant/ Hoff/ofte Stadt secretelick gewandelt ende daer in verheert heeft? Dal geen onderzaet gherekent worden voor een verrader/ die dan lieden secretelick Godts-penninghen ofte verscher ghelt op de hant gheuen wil/om Rebellen ofte vpanden te worden/ Ofte die verzoecken willen de leeftocht/ spyse ofte de Fortenē te verghiften/ofte secretelick de Schepen ofte de munitie in brandt te steken/Ofte die secretelick die diepte vande Hauens ende aermen vander Zee meten willen/ om aen het Landt te comen/ oft die de Diepten vande Dycken/ ofte de hooghde vande Steden ende Wateren meten willen/ om dat dese misdadighe met gheen wapen ofte gheweir bevonden en worden? Ick dencke datmen vā noodtsake zyne sal moeten antwoorden (indien redene ende eruarentheit

Vele zyn verraders, alsoo dat zy in ch wapen noch gheweir en hebben.

renthent by dese teghen-partyders eenighe plaetse heeft) dat alle dese ende diergheliicke/ als verraders te straffen zyn: ende de principaelste reden is/ Om dat alle de handelinghen van dese lieden/ noodtwendighe toevallen eñ eyghen aenhanghselen zyn/ om rebellie eñ oorloghe te voorderen ende te continuerē. Maer indien zy loochenen willen/ dat eenighe verraders zyn/ die niet gewapent en zyn/ soo en sullen zy van Inda oock gheen verrader maeken/ die tot Christum sonder wapen quam/ ende zyn verraedt bedeckte met eenen kus.

Daerom resteert nv/ dat wy de daden van dese quaetdoenders die onlancx opghestaen zyn/ ende van welcke voorghegheuen wordt dat zy maer mis daen en hebbē als scholiers/ ende die met boecken omgaen: oft den meesten deel maer als persoonen die maer met woorden ende met leeringhen den rebellen ende den vianden gonstich ende behulpich gheweest zyn/ ende niet met wapenen/ wat applikieren. Tot welcken voorcooste/ laet dese personē sulcke tytelen ofte namen hebben alst henlieden belieft/ Scholieren/ Schoolmeesters/ Boeckhlieden/ Queeckelinghen/ Priesters/ Jesuiten/ Broers/ Pater-noster-lien/ Romanisten/ Pardoen-gheuers/ ofte hoe ghy anders wilt/ noch hare tytelen/ noch hare cleedinghen en maken henlieden gheen verraders/ maer hare verradisthe secrete beweginghen ende practycken: hare personen en maken d'oorloghen niet/ maer hare directie ofte leydinghe/ ende haeren raedt hebben de rebellien aenghericht. De rechte eyndtlicke causen van dese rebellien eñ Oorloghen zyn gheweest om hare Ma. van hare Croone te berooven: De instrumentale causen/ zyn dese Queeckelinghen eñ zaedt-lieden van oorloer: de vruchten eñ effectē daer van/ zyn door rebellie het bloet te vergieten van alle hare ghetrouwe onderzaten: den loon ofte vergheldinge vande ghene die int Lant vallen eñ dat bestormen/ (soo verre zy te bouen conden comen) soude wesen het onterfuen eñ wtstooten vā al den Edeldom/ de Clergie/ eñ tghantsche ghemeene volck/ die hare natuerlicke ghenadighe Coninghinne/ haere eyghen Vaderlant/ hare Hupsche vrouwen/ haere kinderen/ haere Hupsgesinnen/ eñ haere Hupsen (gelyck zy by godts woordē/ by haer gheboorte eñ eedt daer toe verbonden zyn)

Een verghelijckinge vāde Scholasticke verraders, met de verraders sonder wapen.

ſouden willen beſchermen eñ voorzien ſaen. Onderwaerght nv deſe lieden/ dewelcke ghylieden ongheweapende Scholieren ende Prieſters noemt/ waerom zy ouynghinghen eñ verheerden int gheſelſchap vande voornaemſte Rebellen ende verraders/ tot Rome ende in ander plaetſen daer geprobeert is/ dat zy in hare Conſpiracien inedeelachtich waren? Datmen verantwoordde ende reden gheue/ waerom zy dus gheſtolen int Landt quamen? Waerom zy in hoecken op ende neder ghegaen hebben op een vermoonde wyſe/ met veranderinghe van hare tytelen/ namen/ ende maniere van cleedinghen? Waerom zy t'volck gheſocht hebben door hare ſecrete valſche redenen/ aen te locken ende te perſuaderen/ al de actien ende aenſlaghen die de Paus aenghenomen heeft/ oft noch aenrichtē ſal/ voor goet te houden/ ende te ghelooven dat zy wettelick zyn? Waerom zy ſoo veel volck in hoecken afgheraden ende afgetrocken hebben vande wetten des Landts/ ende gheraden tot des Paus ghehoorſaemheyt/ die een wtlandtſch Potentaet ende een openbaer vyant is/ vanden welcken zy wel weten/ dat hy de Coninghinne alreede verclaert heeft/ gheen wettelicke Coninghinne te weſen/ dat hy de beliende Rebellen ende verraders onderhouden heeft/ ende die in hare Maieſteyts Dominien ghevallen is met open oorloghe? Onderſoeckt wyder/ hoe deſe ouer al ſweuende/ vermomde/ ongheweapende Spien gheantwoort hebben/ doen zy gheuanghen ende onderwaeght waren/ wat zy ghevoelden vande Bulle des Paus Pij Quinti, die wtghegheuen was/ om de Co. Maieſteyt te berooven/ ende om hare onderſaten voet te gheuen om haer onghehoorſaem te weſen: oft zy gheuoelden dat alle Onderſaten de ſelue Bulle behoorden te obedieren/ ende alſo te rebelleren?

Ten tweeden/ oft zy niet en geuoelden dat haere Ma. de wettelicke Coninghinne vā t'Coninckrijcke was/ niet tegenſtaende de ſelue Bulle/ oft eenige andere Bulle vandē Paus? Ten derden/ Oft de Paus ſulcke licentie gheuen mochte/ als hy den Graue van Northumberlant en Weſtmerlandt, ende andere hare Maieſteyts onderſaten gaf/ om te rebelleren als zy deden? Ofte D. Sanders macht gheuen/ die een natuerlick gheboren onderſaet/ maer een onnatuerlick verſleten prieſter was/ om de wapen aen te

nemen/.

nemen/ende oꝛloghe te verwecken in Irelandt, gheliick hy dede? Ten vierden/oft de Paus eenighe onderſaten van hare Maieſteyt/ ofte van eenighe andere Chriſtelicke Princen/van haren eedt ende ghehoorſaemheyt ontſlaen mach? Ten vijfden/ Oft de voorſeyde verradiſche pape D. Sanders,ofte eenen Briſtowe, een wederſpannich fugityf/ in hare boecken warachtelick ofte valſchelick gheſchreuen hebben/ int appꝛoberen vande voorſeyde Bulle van Pius quintus, ende van het inhoudt der ſelver? Ten laetſten)watmen ſoude moghen doen/ ſoo de Paus ofte yemant anders van hem wtghemaeckt/het Coninckrijcke van Enghelandt in nemen wilde/ ende wat zyde zy kieſen ſouden/ ofte wat zyde eenich ghetrouwe onderſaet van hare Maieſteyt behoorde te kieſen?

Op deſe queſtien/ſeer bequame/ om de waerheyt oft de leughen van eenighe ſoodanighe oprꝛoerighe perſoonen te beprꝛoeuen/te voozen rechtelick verozdelt zynde om hare onghetrouwicheyt wille/ deſe ongheſchickte/ onghewapende verraders (ſegghe ick) gheenſins directelick antwoozden en wilden/ gheliick alle andere trouwe onderſaten eenighen Chriſtelicken Prinen behoozen te doene. Ende gheliick zy op het wepgheren alleenlick van op deſe queſtien directelick te antwoozden/ rechtelick hadde moghen ouertupght wozden/als ſchuldich in verraderije/alſo en waren zy nochtans daerop niet verweſen/ maer op alle hare andere voozgaende handelinghen/die zy ſoo wel buyten als binnen den Coninckrijcke begaen hadden/ de welcke niet min verradiſch en waren/ dan de actien van alle andere beſpieders ende verraders/ ende van Iudas ſelue daer van voozen ghewach ghemaeckt is/ de welcke gheen wapen noch gheweire en hadden/ ende nochtans alrgts vooz verraders behoozen gheoozdeelt te wozden. Want deſe vermoonde perſoonen (Scholieren ende Prieſters ghenaemt) eerſt een langhe wyle verkeert ende omghegaen hebbende met de verraders ouer d'ander zyde der Zee/in alle hare conſpiratien / quamen hier dieſelyck inden tijt van Oꝛloghe ende van rebellie/dooꝛ t'beuel vanden hooft-vyandt de Paus,ofte zyne Legaten/ om vooꝛ de Paus ſecrete beſpieders te weſen van t'Landt/ om by ſecrete Roomſche teeckenen/gheliick eenen Godſ-penningh

De miſdaders gheexecuteert om verraet, en niet om de Religie.

of

ofte verseker inghe te gheuen/den ghenen die veerdich en de berepdt zyn souden om haer te voeghen met Rebellen oft openbaer vpanden / ende op gheliycker wyse met haer gheweydde bagagien van Roome, om de sinnen ende het verstandt vande ondersaten te verghiften/ mudts in hare herten boose ende pestilentiale opinien stoorende/teghen hare Maiestept en de Wetten des Conmunitijx/ ende alsoo de herten vande ongheruste ondersaten te ontsteken ende int brandt te stellen/ met de vlamme vã Rebellie: ende om de diepten ende secreten van aller menschen inwendighe intentien/te ondersoecken ende te doorgronden/ oft teghen haere Maiestept oft met haer: Ende eyndtlick/ om de naamen ende t'vermogen met de woonnighen van alle de ghene die berept zyn souden om te rebelleren/ ende den Wtlandtschen vpandt te helpen/in een Register/ ofte gheliyck het ware/ Monster-rolle te stellen.

Dese soorte ofte maniere van seditieuse actien ten dienste vãn den Paus/ ende vande verraders ende rebellen bupten landts/ hebben henlieden verraders ghemaect: ende niet hare boecken/ noch haere Pater nosters/ noch oock haere Wassen koertkens/ dewelcke zy Agnus dei noemen/ noch andere hare Reliquien/noch oock haer gheuoelen van de Ceremonien ende maneren vande Roomsche kercke: ende daeromme is voor ghewis te beslupten/ dat dese lieden als verraders/ haere capitale straffe weerdelick verdient hadden/ al waeren zy schoon met ghen open ghewepre ofte wapen gheuanghen.

Soo nu dit laetste wederhael/ ghelyck het ware vã alle de voorgaende causen/ ende redenen te voozen verhaelt/ niet genouchsaem en zyn/ om de lasterlicke monden/ ende de pestilentiale tonghen/ ende den fenynighen adem te stoppen van dese/ die met soo groue dwalinghen besmet zyn/ als seditieuse ondersaten ende verwerckers van Rebellie teghen haren natuerlicken Prince ende Vaderlant/ te beschermen: soo machmense sonder eenich verder argument/ den oordeele des Almachtighen Godts beuolen laten/ als zyersoonen die (hare ooghen voor het licht der Sonnen ghedeckt/ haer oozen toeghestopt voor t'ghelupt der ghercchtichept/ ende haer herte teghen het ghewelt van redene ende billichept onderzuet ofte verstockt hebben:

Onredelicke eñ hertneckige, persoonen, wordẽ Gods oordeel beuolen.

heur: ende ghelijck de Psalmist seght/Sy spreken leughen, zy zyn alsoo fenynich als t'verghift van een Serpent, euen ghelijck de doue Ader, die haer ooren toe stopt.

Daeromme/inder liefden te beslupten/ soo dese Rebellen ende verraders/ ende de ghene die haer gonstich zyn/ alsnoch naer denckens ende niedelyden hebben wilden op haer natuerlick Vaderlandt/ ende bedencken wilden hoe veel haere actiaghen/ soo veel Jaren ghewest zyn/ ende hoe vele van haere bondtghenooten door miserie ende elende verdoruen zyn/ ende afstaen wilden van haere onnatuerlicke practycken buyten lants: Ende soo dese Quaetschelinghen/ secrete ommeloopers/ ende bespieders int duyster/ haeren aerbeydt besteden wilden in wercken des lichts/ ende der leeringhe naer t'ghebruyck van hare Scholen/ ende hunselues te vreden houden met hare professie ende deuotie: en dat het ouerblijfsel vande boose kudde der Sacy-lieden van seditie/ ophouden wilde van haere oprroerische/ valsche/ ende oneerlycke scheit-redenen ende schimp-brieuen: Daer en is door Gods ghenade gheen twyfel aen (haere Co. Maiesteyt soo gheneyght zynde tot ghenade ende ouergheheuen tot vrede) oft allerley pretext oft coleur ende occasie van t'bloet verghieten van eenighe meer van haere natuerlicke onderzaten deses Commercyen/ en soude t'eenemale ophouden. Teghen welckers hooft heyt/ soo verre zy niet af en houden/ de Almachtighe God haere Maiesteyt continueren wil/ om met zynen Ghenst ende Macht/ langhe te regneren/ ende te leuen in zyne vreese/ ende dat zy machtich zyn mach/ henlieden/ ende alle Gods vianden/ inden gaenders haere Rebellen ende verraders/ beyde t'huys ende van huys/ te ouerwinnen/ Ende alle haere natuerlicke goede liede onderzaten te onderhouden/ tot den supueren dienst des seluen Almachtighen Gods/ achteruolghende zynen heyligen woorde ende wille.

Vele ander dinghen mochten verhaelt worden/ tot beschermynghe van haere Maiesteyts Princelicke/ eerlicke/ ende Godsalighe actien in verschepden ander saeken/ daer in dese ende dierghelicke oprorighe spotters/

 anlanck

onlancx sonder eenighe schaemte / door verstorde ende valsche Libellen gheseght hebben haere Maiesteyt ende Regieringhe / in een quaet ghevoelen te brenghen: maer door desen tijt / zyn dese voorgaende oorsaecken ende redenen / in maniere van een Advertissement ofte waerschouwinghe verhaelt / genoechsaem om haere Maiesteyts arten / inde verhaelde causen / voor de ghebeele werelt te rechtveerdighen.

FINIS.

DIE ghecommitteerde Raeden vande Staten ſlandts ende Graeffelickheyt van ZEELANDT, hebben Richardt Schilders gheconſenteert dit Boecxken te moghen drucken ende vuytgheuen.

Aldus ghedaen int Hoff van Zeelandt tot MIDDELBVRGH, Den eerſten Martij 1584.

My preſent

Ch. Roëls.